

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Факультет історії, права та публічного управління
Кафедра філософії та політології

Методичні рекомендації до практичних занять
з освітньої компоненти

"Методи і техніки політичних досліджень"

для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності С2 Політологія

Укладач: Заглада Віктор

Житомир
ЖДУ ім. Івана Франка
2026

УДК 32:001.8 (072)
М 52

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
протокол № 20 від 26 червня 2026 р.*

Рецензенти:

Гордійчук Ольга – доктор політичних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та філософських студій Державного університету «Житомирська політехніка»;

Кобетяк Андрій – доктор політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та політології Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Невинна Галина – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політології та міжнародних відносин Рівненського державного гуманітарного університету.

**М52 "Методи і техніки політичних досліджень" :
методичні рекомендації до практичних занять для
підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності С2 Політологія / Укладач:
Заглада В. М. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2026. 68 с.**

У навчально-методичному посібнику на допомогу здобувачам, які вивчають курс "Методи і техніки політичних досліджень", визначені тематика курсу та плани практичних занять з методичними вказівками, теоретичні та практичні завдання, перелік рекомендованої літератури по темах, контрольні питання до екзамену.

УДК 32:001.8(072)

© В. М. Заглада, 2026
© ЖДУ ім. Івана Франка, 2026

ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП, рівень вищої освіти	Характеристика освітньої компоненти	
		денна форма	заочна форма
Кількість кредитів – 5,0	С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини	обов'язкова	
	С2 Політологія		
Модулів – 2	Політологія	рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 150		II	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми: аудиторних – 4,8 год. самостійної роботи здобувача – 5,2 год.	перший (бакалаврський)	30 год.	–
		Практичні / Семінарські	
		42 год.	–
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		78 год.	–
		Індивідуальна робота	
–	–		
		Вид контролю: екзамен	

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета вивчення освітньої компоненти: спрямування здобувачів на оволодіння системою знань про методологічні та аналітичні основи політичної науки, сутність, рівні, технологію, методи та аналітичні методики сучасних прикладних політичних досліджень.

Основними завданнями вивчення освітньої компоненти є: формування знань здобувачів щодо змісту, сутності, природи методів і технік політичного дослідження; класифікації їх видів та форм, динаміки їх розвитку, особливостей їх застосування у сфері політологічного аналізу; з'ясування ролі суб'єкта політологічного дослідження у процесі дотримання у межах наукового аналізу принципів об'єктивності, обґрунтованості, конкретності, поліметодичності, неупередженості та ін.; використання цих знань у своїх самостійних прикладних дослідженнях політичних явищ та процесів, вмюючи надавати неупереджену експертну оцінку дослідженим явищам та феноменам політичного життя країн сучасного світу.

Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності

Змістовно освітня компонента спрямована на формування здобувачами вищої освіти здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.

ЗК 1 Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 4 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 5 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 6 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 7 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК 1 Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СК 2 Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

СК 3 Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК 4 Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

СК 5 Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК 6 Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

СК 7 Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.

СК 8 Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

СК 9 Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

СК 10 Здатність планувати та здійснювати власне наукове дослідження, присвячене аналізу явищ і процесів суспільно-політичного життя, питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

СК 12 Здатність пізнання особливостей функціонування механізмів взаємодії людини і локальної спільноти, інститутів політичної системи на локальному, регіональному та національному рівнях, вміння аналізувати питання європейської та євроатлантичної інтеграції.

Програмні результати навчання

ПР 3 Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.

ПР 5 Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.

ПР 8 Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично дослідницький апарат сучасної політичної науки.

ПР 9 Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

ПР 11 Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

ПР 14 Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.

ПР 16 Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

ПР 21 Вміти здійснювати експертну оцінку політичним подіям та процесам, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Модуль 1. Загальні засади організації та проведення прикладних політичних досліджень. Загальнонаукові теоретичні та емпіричні методи політологічного дослідження.

Предмет політичної науки: субстанціональне та операційне визначення. Поняття «політика» та його визначення. Політична наука та її особливості. Рівні політичної науки. Сутність та природа політологічного знання. Поділ політологічного знання на нормативне (конвенціональне), ненормативне (неконвенціональне), дескриптивне (описове), каузальне (причинне), достовірне та ймовірне знання. Поняття і категорії у політологічній парадигмі досліджень. Методологічні підстави політичної науки. Методологія політичної науки (підходи): інституціональний, соціологічний, біхевіористський, структурно-функціональний, системний, мережевий. Періодизація розвитку

методології політичної науки. Методика політичної науки, метод. Філософські, загальнонаукові та конкретно-наукові методи пізнання. Вимоги, яких має дотримуватись професійний політичний дослідник.

Метод компаративного (порівняльного) аналізу у політологічному дослідженні. Використання методів системного і структурно-функціонального аналізу у політологічних дослідженнях.

Логіка наукового дослідження. Факт, ідея, проблема, гіпотеза, концепція, теорія у політологічному дослідженні. Способи верифікації гіпотез у політологічному дослідженні: несуперечливість, усвідомленість, відкритість для перевірки, підтверджуваність, екстраполяція, адаптування, потенційна фальсифікованість. Інформативна, систематизуюча, пояснююча, прогностична, методологічна та практична функції теорії. Логіка побудови наукової теорії. Поняття, судження, умовиводи у структурі політологічного дослідження. Співвідношення між науковим поняттям і науковою категорією. Закони логіки та правила аргументації.

Об'єкт і предмет політичного дослідження. Рівні дослідження політичних явищ і процесів: теоретичний, прикладний, методологічний. Особливості теоретичного, прикладного і методологічного знання. Види політичних досліджень: теоретичні, емпіричні та прикладні. Розвідувальні, описові та аналітичні дослідження. Якісні та кількісні дослідження. Разові, повторні та лонгітюдні дослідження.

Етапи прикладного політичного дослідження: 1) формулювання теорії (вибір проблеми дослідження та конкретизація дослідження); 2) операціоналізація теорії; 3) вибір адекватних методів дослідження (побудова стратегії дослідження); 4) спостереження (вимірювання) – реалізація стратегії; 5) аналіз даних; 6) інтерпретація результатів. Програма прикладного політичного дослідження: методологічний та методичний (процедурний) розділи.

Спостереження як метод політичного дослідження: повнота, несуперечливість як критерії спостереження. Види спостереження. Політичний моніторинг як особливий метод спостереження. Вимоги до проведення спостереження. Переваги та недоліки політологічного спостереження. Науковий експеримент: поняття та умови проведення. Використання експерименту у сфері політичних досліджень. Повторюваність політичного експерименту. Види експериментів.

Сутність вимірювання. Шкали та методи їх побудови у політологічному дослідженні. Класифікація різних шкал: за принципом якості (номінальні й порядкові), за принципом метричності (інтервальні й пропорційні (вимірювання відношень)).

Помилки у вимірювання в політологічному дослідженні як форма невідповідності знання об'єкту пізнання. Типологія помилок у процесі вимірювання у політологічному дослідженні: відмінності щодо типових характеристик, які були ненавмисно виявлені у проведеному дослідженні; відмінності у розподілі між часовими типовими характеристиками; відмінності

при інтерпретації вимірювального інструментарію різними людьми; відмінності у процесі обробки та аналізу даних. Систематичні та випадкові помилки у процесі вимірювання. Види валідності (теоретична та емпірична). Валідизація у політологічному дослідженні як процес оцінки обґрунтованості первинних даних. Методологічні підходи до процесу валідизації: прагматичний, конструктивний (зовнішній, внутрішній), дискримінантний, очевидний та ін. Методи встановлення надійності політологічного вимірювання: метод багаторазового тестування, метод альтернативної форми, метод підвибірки.

Одномірний розподіл. Міри середньої тенденції: мода, медіана і середнє. Міри мінливості: розмах, дисперсія, стандартні відхилення, асиметрія. Міри зв'язку. Кластерний аналіз. Характеристики кластера: центр, радіус, середньоквадратичне відхилення, розмір. Ієрархічні та неієрархічні методи кластерного аналізу. Факторний аналіз.

Метод моделювання у сфері політичних досліджень. Структурні елементи методу моделювання: етап постановки завдання, створення або обрання моделі, аналіз моделі, процедура перенесення знань про модель на оригінал. Використання у політологічному дослідженні статичних та динамічних моделей. Оцінювальне та операційне моделювання у сфері політологічних досліджень. Етапи моделювання у політологічному дослідженні: етап вибіркового спостереження за оригінальним об'єктом, створення неформальної моделі, створення формальної моделі, математична обробка даних моделі, висновки про функціонування моделі. Вимоги та критерії для побудови динамічних моделей у політологічному дослідженні. Когнітивний аналіз. Когнітивна карта. Когнітивне картування прийняття рішень політиками. Статистичні моделі соціально-політичних процесів (моделювання подій, які є рідкісними (використання розподілу Пуасона), моделі «лічильники подій», моделі «в правилах»).

Ігрові методи при розв'язанні політичних проблем: умови застосування. Імітаційні та репрезентаційні різновиди ігор. Їх алгоритми та порівняльні характеристики. Базові сценарії в ігротехніці. Ігри як основа моделювання політичних процесів. Антагоністичні, неантагоністичні (безкоаліційні) ігри та ігри з нескінченним числом гравців. моделі «Дилема ув'язненого», «Півні», «Сімейна суперечка».

Модуль 2. Основні методи та техніки прикладних політичних досліджень.

Природа, сутність та поняття опитування. Типологія опитування у політологічному дослідженні. Опитування громадської думки. Класифікація опитування громадської думки: особисте і безособисте опитування, очне і заочне опитування, індивідуальне і групове; слухове і зорове опитування, усне, письмове, кінетичне опитування; зондажне, багаторазове, повторне, пілотажне опитування. Етапи стандартного опитування громадської думки у політологічному дослідженні: визначення мети і завдань дослідження; створення вибірки політологічного дослідження; розробка інструментів і технік

опитування; пілотажне опитування; збирання первинної інформації; кодування результатів та їх комп'ютерна обробка. Інтерв'ю як метод політичного опитування. Формалізоване і неформалізоване інтерв'ю. Переваги інтерв'ю.

Специфіка використання та призначення анкетного опитування у політологічному дослідженні. Різновиди політичного анкетування: очне (звичайне) та заочне (поштове, телефонне, пресове). Переваги та недоліки політичного анкетування. Етапи анкетування у політологічному дослідженні: адаптація респондентів до опитування; сам процес опитування; завершення опитування. Правила розміщення питань у політологічній анкеті. Типологія питань у політологічній анкеті: питання про факти, питання про поведінку, питання про поінформованість, питання про установки, мотиваційні питання, питання про оцінювання, питання про особу та ін. Класифікація питань анкети за метою дослідження (програмно-тематичні і процедурні (функціональні) питання), за ставленням до особи респондента (прямі, непрямі), за предметом дослідження (економічні, соціальні, демографічні та ін.), за ступенем стандартизації (закриті, напівзакриті, відкриті), за функціональним призначенням (питання-фільтри, контрольні, навідні питання). Правила і процедури розробки і наповнення анкет. Техніки контролю за даними: питання на компетентність, контрольні питання, питання-пастки. Процедури обробки первинної інформації: редагування і кодування отриманої інформації: суцільне, несукцільне і позиційне кодування. Перенесення даних на машинні або цифрові носії та подальша їх обробка. Корекція даних і помилок.

Експертне опитування як політологічний метод. Види експертного опитування: очні та заочні. Процедура експертного опитування. Добір експертів для опитування: документальний та експериментальний підходи. Суб'єктивні методами відбору експертів: самооцінювання і колективне оцінювання авторитетності експертів.

Очні групові методи експертних оцінювань: нарада, мозковий штурм, метод синектики. Особливості застосування, переваги та недоліки.

Заочні групові методи експертних оцінювань: метод Дельфі, метод ПАТЕРН. Особливості методу Дельфі та технологія застосування. Процедура (етапи) експертного опитування за методом Дельфі. Недоліки методу Дельфі. Метод ПАТЕРН: сутність, особливості застосування, етапи: розроблення сценарію та побудова «дерева цілей».

Сутнісні ознаки та процес становлення методу фокус-груп. Функціональне навантаження та переваги методу фокус-груп. Обмеження методу фокус-груп. Техніка і технології використання методу фокус-груп. Чисельність фокус-групи, добір членів фокус-групи. Функції та роль модератора дискусії. Етапи роботи фокус-групи: попередній, основний, завершальний. Норми і принципи аналітичної обробки результатів дослідження за методом фокус-груп. Специфіка використання методу фокус-групи у соціально-політологічних дослідженнях.

Сутність методу аналізу документів, класифікація документальних джерел. Специфіка використання методу аналізу текстів у політологічному дослідженні.

Методи аналізу документів: неформалізовані (традиційні) та формалізовані. Правила визначення достовірності документів: пошук підтверджень достовірності документу у інших джерелах, підтвердити відповідність мови документу відповідній епосі та ін. Історичний, літературний, психологічний, соціологічний, юридичний, лінгвістичний підходи до аналізу політичних текстів. Аналіз змісту особистих документів. Біографічний метод. Дискурс-аналіз як інтерпретація політичних текстів. Методика критичного дискурс-аналізу новинних текстів за Т. ван Дейком.

Специфіка івент-аналізу політичних ситуацій і процесів. Об'єкт івент-аналізу. Процедури івент-аналізу. Складові політичної події в івент-аналізі. Основні етапи застосування. Унаочнення результатів дослідження.

Метод контент-аналізу в дослідженні політики. Визначення проблеми, мети, завдань, об'єкту і предмету дослідження у процесі політологічного контент-аналізу. Умови застосування контент аналізу у політологічному дослідженні. Значущість для досліджуваної політологічної проблеми мови джерела інформації. Визначення параметрів контент-аналізу: предмет контент-аналізу; ставлення комунікатора до предмету змісту тексту; модальнісне відношення комунікатора до змісту тексту; тип комунікатора. Типологія одиниць контент-аналізу у політологічному дослідженні: слово (словосполучення), повідомлення, суб'єкт (герой, характер), тематика, судження, ситуація. Методичні інструменти та техніки кодування текстів: кодифікатори, кодувальні бланки (картка), інструкція для кодування. Типові помилки створення вибірки контент-аналізу. Етапи змістовного контент-аналізу у політологічному дослідженні: підготовчий етап, основний етап, заключний етап. Переваги і недоліки контент-аналізу. Комп'ютеризація контент-аналізу.

Ситуаційний аналіз (метод кейс-стаді). Базові підходи застосування: вертикальний та горизонтальний. Аналіз елементів політичної ситуації. Етапи кейс-стаді. Переваги та недоліки ситуаційного аналізу.

Метод SWOT-аналізу. Процедура SWOT-аналізу. Матриці SWOT-аналізу: первинного стратегічного аналізу, позиціювання можливостей, позиціювання загроз.

Звіт, його структура і зміст. Загальні вимоги до звіту. Підсумкові документи: аналітична записка, інформація, аналітична довідка. Наукові публікації. Публікації у мас-медіа.

Унаочнення кількісної інформації у політології. Графічні способи подання політичної інформації: графіки, діаграми. Їх різновиди, створення та побудова у редакторі Excel. Картограми і картодіаграми як методи унаочнення інформації у політології. Робота з даними та їх графічне подання.

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	У тому числі						У тому числі					
	Всього	Лекції	Практичні/ Семинарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Індивідуальні заняття	Всього	Лекції	Практичні/ Семинарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Індивідуальні заняття
Модуль 1. Загальні засади організації та проведення політичних досліджень. Загальнонаукові теоретичні та емпіричні методи політичного дослідження.												
Тема 1. Політична наука. Методологія політичної науки.	8	2	2	–	4	–	–	–	–	–	–	–
Тема 2. Дослідження політичних явищ та процесів.	8	2	2	–	4	–	–	–	–	–	–	–
Тема 3. Процес прикладного політичного дослідження.	8	2	2	–	4	–	–	–	–	–	–	–
Тема 4. Спостереження та експеримент як методи збору інформації у політичних дослідженнях.	10	2	2	–	6	–	–	–	–	–	–	–
Тема 5. Метод вимірювання у політичних дослідженнях.	10	2	4	–	4	–	–	–	–	–	–	–
Тема 6. Використання методу моделювання у політичному дослідженні.	8	2	2	–	4	–	–	–	–	–	–	–
Тема 7. «Ігротехніка» та її особливості.	8	2	2	–	4	–	–	–	–	–	–	–
Разом за модулем 1	60	14	16	–	30	–	–	–	–	–	–	–
Модуль 2. Основні методи та техніки прикладних політичних досліджень.												
Тема 8. Техніка та процедура опитування у політичному дослідженні.	10	2	2	–	6	–	–	–	–	–	–	–
Тема 9. Експертні опитування у політичній науці.	14	4	4	–	6	–	–	–	–	–	–	–
Тема 10. Фокус-групи як метод прикладних політичних досліджень.	10	2	2	–	6	–	–	–	–	–	–	–
Тема 11. Аналіз документів у політичній науці.	12	2	4	–	6	–	–	–	–	–	–	–
Тема 12. Івент-аналіз у	10	2	2	–	6	–	–	–	–	–	–	–

дослідженнях політичних процесів і ситуацій.												
Тема 13. Контент-аналіз у дослідженнях політичних процесів і ситуацій.	12	2	2	–	8	–	–	–	–	–	–	–
Тема 14. Ситуаційний та SWOT аналіз у дослідженні політичних ситуацій та процесів.	10	2	4	–	4	–	–	–	–	–	–	–
Тема 15. Підсумкові документи результатів політичного дослідження.	12	–	6	–	6	–	–	–	–	–	–	–
Разом за модулем 2	90	16	26	–	48	–	–	–	–	–	–	–
Усього годин	150	30	42	–	78	–	–	–	–	–	–	–

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ КУРСУ ТА ЗАВДАННЯ ДО НИХ

Модуль 1. Загальні засади організації та проведення прикладних політичних досліджень. Загальнонаукові теоретичні та емпіричні методи політичного дослідження.

Тема 1. Політична наука. Методологія політичної науки (2 год.)

1. Предмет політичної науки.
2. Методологія дослідження у політичній науці.
3. Логічні і епістемологічні основи політологічних досліджень.

Основні поняття і категорії: політика, політична наука, об'єкт політичної науки, предмет політичної науки, науковий закон, закономірність, методологія, методика, метод, філософські методи, загальнонаукові методи, конкретно-наукові методи, техніка політичного дослідження, факт, наукова проблема, наукова гіпотеза, наукова теорія, закони логіки.

Предметом політичної науки є політика як діяльність соціальних суб'єктів з усвідомлення та представлення власних інтересів, а також вироблення обов'язкових для суспільства рішень за допомогою влади. Об'єктом при цьому виступає політична сфера суспільного життя та процеси, орієнтовані на реалізацію владних повноважень. Розуміння предмета ґрунтується на багатогранному трактуванні політики через інституціональний, правовий, соціологічний та інші підходи. Важливим аспектом є розрізнення понять «соціальне» та «політичне», де соціальне стає політичним у певних контекстах, що потребують владного втручання. Наука оперує як теоретичними моделями, так і конкретними емпіричними даними, прагнучи до об'єктивності та верифікованості знань. Кінцевою метою вивчення предмета є виявлення закономірностей, що дозволяють пояснити сутність політичних процесів.

Методологія політичної науки являє собою систему базових принципів і понять, що визначають правила та теоретичний каркас дослідження. Вона базується на соціальній філософії та філософії історії, які виступають її метатеорією. У сучасному постмодерністському світі методологія стає динамічною та імовірнісною, враховуючи принцип невизначеності та ризику в політиці. Основними класичними підходами є інституціональний, соціологічний та біхевіористський, кожен з яких фокусується на різних аспектах – від державних інститутів до поведінки окремих людей. Розвиток науки також зумовив появу системного, структурно-функціонального та сучасного мережевого підходів. Комплексне використання цих методологій дозволяє підвищити надійність отриманих наукових результатів.

У сучасній науці (у т. ч. політичній) склалася багаторівнева концепція методології знання, згідно якої методи наукового пізнання за ступенем загальності і сфери дії можуть бути поділені на три основні групи:

1. Філософські методи.

2. Загальнонаукові методи:

1) Методи емпіричного дослідження (спостереження, збір інформації, узагальнення та попередній аналіз).

2) Методи теоретичного пізнання (формалізація, ідеалізація).

3) Загальнологічні методи і прийоми дослідження (аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстрагування, поєднання історичного та логічного та ін.)

3. Конкретно-наукові методи (контент-аналіз, синектика, SWOT-аналіз).

Епістемологічна основа політології передбачає можливість отримання істинного знання та формулювання законів, попри ймовірнісну природу соціальних процесів. Специфіка політичних законів полягає в тому, що вони діють як тенденції, на які впливає воля суб'єктів та історичні обставини. У науці виокремлюють три рівні методології: філософські, загальнонаукові та конкретно-наукові методи. Логічний апарат дослідження включає загальнологічні прийоми, такі як аналіз, синтез, індукція та дедукція. Важливу роль відіграє концептуалізація – процес правильного формулювання проблеми, мети та гіпотез, що дозволяє побудувати цілісну програму дослідження. Достовірність результатів забезпечується дотриманням техніки дослідження та етичних вимог до науковця.

Додаткові питання:

1. Метод компаративного (порівняльного) аналізу у політологічному дослідженні.
2. Використання методів системного і структурно-функціонального аналізу у політологічних дослідженнях.
3. Професійні та етичні вимоги до дослідника політики.

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.
2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
3. Дерев'янюк С. М. Методологія політичної науки. Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. 124 с.
4. Методологія політичних досліджень та прикладний політичний аналіз : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія» [Електронне видання] / уклад. А. В. Козьмініх ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 80 с. Режим доступу: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27314>.

5. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.
6. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
7. Тулайдан В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Ужгород, 2017. 105 с.
8. Halperin S., Heath O. Political Research: Methods and Practical Skills. Oxford University Press, 2020. 528 p.
9. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.

Контрольні запитання:

1. Що є об'єктом і предметом політичної науки?
2. У чому полягає принципова різниця між субстанціональним та операційним визначенням предмета політичної науки?
3. Як корелюють між собою англomовні терміни «polity», «policy» та «politics» із вимірами політики?
4. У чому полягає сутність біхевіористського підходу в політології?
5. Чому політичні закономірності діють як «тенденції», а не як «жорсткі закони» природи?
6. Які особливості мережевого підходу роблять його актуальним саме для епохи постмодерну?

Тема 2. Дослідження політичних явищ та процесів (2 год.)

1. Рівні дослідження політики.
2. Види політичних досліджень.

Основні поняття і категорії: фундаментальне політичне дослідження, прикладне політичне дослідження, теоретичне знання, прикладне знання, методологічне знання; розвідувальне, описове та аналітичне дослідження; якісні і кількісні дослідження; разові, повторні та лонгітюдні дослідження.

Наукове вивчення політики здійснюється на трьох взаємопов'язаних рівнях: теоретичному, прикладному та методологічному. Теоретичний рівень спрямований на формулювання системних знань про загальні закономірності політичного життя та пояснення цілих класів явищ. Прикладний рівень фокусується на розв'язанні конкретних практичних завдань і розробці рекомендацій для ухвалення політичних рішень у певних умовах. Методологічний рівень забезпечує обидва напрями необхідним дослідницьким інструментарієм, визначаючи правила збору та аналізу інформації. Хоча ці рівні мають різні цілі та часові горизонти, вони тісно взаємодіють: теорія надає

основу для практики, а прикладні дані допомагають коригувати теоретичні положення. У підсумку така структура дозволяє створити єдиний простір для об'єктивного розуміння та цілеспрямованого перетворення політичної реальності.

Класифікація політичних досліджень надзвичайно розгалужена і залежить від обраних критеріїв, таких як мета, глибина аналізу або час проведення. За глибиною вивчення виокремлюють розвідувальні, описові та комплексні аналітичні дослідження, що відрізняються тривалістю та складністю інструментарію. Залежно від характеру даних розрізняють кількісні методи, що оперують точними числами, та якісні, які фокусуються на інтерпретації та розумінні причин процесів. Важливе значення мають повторні дослідження (панельні, трендові, лонгітюдні), які дозволяють спостерігати за об'єктом у динаміці. Також виокремлюють дослідження за масштабом (від міжгрупових до міждержавних) та за їхньою роллю в науці, включаючи прогностичні та ретроспективні аналізи. Вибір конкретного виду та методів дослідження є вирішальним для отримання достовірних фактів і виявлення реальних закономірностей політичного розвитку.

Практичне завдання. «Види політичних досліджень».¹

Аналіз прикладів. Вивчіть конкретні дослідження з різних видів політичних досліджень. Проаналізуйте, які методи та підходи були використані в цих дослідженнях, які питання були поставлені та які висновки були отримані.

Визначення завдання дослідження. Оберіть конкретне дослідницьке завдання, з яким ви хотіли б працювати. Обґрунтуйте, який вид політичного дослідження є найбільш відповідним для вирішення вашого завдання.

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.
2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
3. Дерев'янка С. М. Методологія політичної науки. Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. 124 с.
4. Методика і техніка політологічних досліджень : курс лекцій [для бакалаврантів спеціальності 052 «Політологія»] / Н. Л. Стешенко, Г. М. Ковальова, Ю. Л. Яковенко. Краматорськ; Тернопіль : ДДМА, 2023. 107 с.
5. Методологія політичних досліджень та прикладний політичний аналіз : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія» [Електронне видання] / уклад. А. В. Козьмініх ; Нац. ун-т «Одес. юрид.

¹ Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. С. 25-26.

- академія». Одеса : Фенікс, 2024. 80 с. Режим доступу: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27314>.
6. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.
 7. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
 8. Тулайдан В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Ужгород, 2017. 105 с.
 9. Теорія і практика політичного аналізу. [Текст] : навч. посіб. / О. Л. Валевський [та ін.] ; заг. ред. О. Л. Валевський, В. А. Ребкало. Київ : Міленіум, 2003. 227 с.
 10. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій / 2-е видання, доповнене. Київ : Інститут соціології НАН України, 2007. 320 с.
 11. Halperin S., Heath O. Political Research: Methods and Practical Skills. Oxford University Press, 2020. 528 p.
 12. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.

Контрольні запитання:

1. У чому полягає принципова відмінність між теоретичним та прикладним рівнями дослідження політики щодо їхньої мети та об'єкта?
2. Яку роль відіграє методологічний рівень у структурі політичного пізнання та як він забезпечує комунікацію між «теоретиками» і «практиками»?
3. За якими основними характеристиками (терміни, інструментарій, цілі) розрізняють розвідувальне, описове та аналітичне дослідження?
4. Які специфічні особливості прикладних досліджень дозволяють називати їх «наукою дії»?
5. У чому полягає різниця між якісними та кількісними методами політичного аналізу та на які типи запитань вони відповідають?
6. Які існують види повторних досліджень і чим лонгitudне спостереження відрізняється від панельного чи трендового?
7. Як взаємопов'язані між собою різні види знань (теоретичне, прикладне, методологічне) у процесі пізнання та перетворення політичної реальності?

Тема 3. Процес прикладного політичного дослідження (2 год.)

1. Етапи прикладного політичного дослідження.
2. Програма прикладного політичного дослідження.

Основні поняття і категорії: прикладне політичне дослідження, операціоналізація теорії, стратегія дослідження, аналіз даних, об'єкт

дослідження, предмет дослідження, мета та завдання дослідження, гіпотеза, робочий план політологічного дослідження.

Дослідження політики є циклічним процесом, що складається з шести взаємопов'язаних етапів: від формулювання проблеми до інтерпретації результатів. На початковому етапі дослідник обирає актуальну проблему, конкретизує задачу та виокремлює ключові чинники впливу. Далі слідує операціоналізація – перетворення абстрактних понять у вимірювані показники, що дозволяє працювати з ними на практичному рівні. Вибір стратегії дослідження передбачає пошук методів, які є максимально ефективними в умовах конкретних обмежень. Під час безпосереднього вимірювання (спостереження) важливо забезпечити репрезентативність вибірки та уникати реактивності (впливу дослідника на об'єкт). Завершується процес аналізом отриманих даних для встановлення статистичних залежностей та підсумковою інтерпретацією, яка має дати відповіді на поставлені дослідницькі питання.

Програма дослідження виступає його концептуальною основою і поділяється на методологічний та методичний (процедурний) розділи. Методологічна частина включає формулювання проблеми, визначення об'єкта, предмета, мети та завдань, а також вибір теоретичної парадигми, що задає «кут зору» на проблему. Ключовим елементом є висунення робочих гіпотез – наукових припущень, які повинні бути простими, обґрунтованими та придатними для емпіричної перевірки. Методичний розділ описує конкретні плани (розвідувальний, описовий тощо), методи збору даних та стратегію формування вибірки. Успіх дослідження безпосередньо залежить від ретельності розробки цієї програми, оскільки вона визначає формат інформаційного забезпечення та характер фінальних результатів.

Практичне завдання. Програма дослідження.

Для обраного (на попереднє заняття) конкретного дослідницького завдання спробуйте виконати методологічну частину дослідження:

- 1) формулювання проблеми, визначення об'єкта та предмета дослідження;
- 2) постановка мети та завдань дослідження;
- 3) визначення парадигмального підходу та вибір теорії;
- 4) операціоналізація понять та конструювання змінних;
- 5) висунення робочих гіпотез дослідження.

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.
2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
3. Дерев'янюк С. М. Методологія політичної науки. Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. 124 с.

4. Митко А. М. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.
5. Методика і техніка політологічних досліджень : курс лекцій [для бакалаврантів спеціальності 052 «Політологія»] / Н. Л. Стешенко, Г. М. Ковальова, Ю. Л. Яковенко. Краматорськ; Тернопіль : ДДМА, 2023. 107 с.
6. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.
7. Halperin S., Heath O. Political Research: Methods and Practical Skills. Oxford University Press, 2020. 528 p.
8. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.
9. McNabb David E. Research Methods for Political Science: Quantitative, Qualitative and Mixed Method Approaches. Routledge; 3rd edition, 2020. 476 p.

Контрольні запитання:

1. Які шість основних етапів складають процес прикладного політичного дослідження?
2. Чим відрізняється фундаментальна дослідницька проблема від прикладної?
3. У чому полягає суть процесу операціоналізації понять та для чого він необхідний?
4. Які два ключові чинники слід враховувати на етапі спостереження (вимірювання)?
5. Що таке «реактивність» у дослідженні та як вона може вплинути на результати?
6. Які обов'язкові компоненти включає методологічна частина програми дослідження?
7. Яким вимогам повинна відповідати наукова гіпотеза в політичному дослідженні?

Тема 4. Спостереження та експеримент як методи збору інформації в політичних дослідженнях (2 год.)

1. Сутність та види спостереження.
2. Особливості політологічного спостереження, його переваги та недоліки.
3. Поняття, види та валідність експерименту.

Основні поняття і категорії: наукове спостереження, опис, контрольоване і неконтрольоване спостереження, включене і невключене спостереження, приховане і відкрите спостереження, польове і лабораторне спостереження, параметри ситуації спостереження, науковий експеримент, валідність експерименту.

Спостереження є одним із базових методів, що ґрунтується на безпосередньому візуальному сприйнятті та реєстрації значущих політичних процесів і явищ. На відміну від повсякденного спостереження, науковому притаманні систематичність, спланованість та чітка фіксація результатів відповідно до мети дослідження. Залежно від ступеня формалізації воно буває структурованим (за чітким планом) або неструктурованим, а за роллю дослідника – включеним (участь у подіях) або невключеним. Головною перевагою методу є можливість фіксації подій у момент їх виникнення та вивчення природної поведінки людей. Проте існують і недоліки, зокрема суб'єктивізм дослідника, обмеженість обсягу спостережуваного та ефект «реактивності», коли присутність спостерігача змінює поведінку об'єктів.

Головною особливістю політологічного спостереження є можливість фіксації подій у момент їхнього перебігу, що забезпечує високу об'єктивність та емоційне забарвлення даних. Важливою перевагою є також відносна дешевизна методу та незалежність від бажання об'єкта надавати інформацію (на відміну від опитування). Проте метод має суттєві обмеження: суб'єктивізм спостерігача («гало-ефект», схильність до усереднення), локальність подій та ефект «реактивності», коли люди змінюють поведінку, знаючи, що за ними стежать. Крім того, спостереження дозволяє фіксувати лише зовнішні прояви, не розкриваючи глибинних мотивів чи минулих подій.

Експеримент у політології – це метод збору інформації про зміну стану політичного об'єкта під впливом керованих чинників (змінних). Він дозволяє перевіряти гіпотези про причинно-наслідкові зв'язки, ізолюючи окремі явища від випадкових впливів. За формою проведення експерименти поділяють на польові (у природних умовах) та лабораторні (у штучно створеному середовищі). Важливою умовою успішного експерименту є забезпечення його валідності – відповідності результатів реальному стану справ та їхньої відтворюваності. Для підвищення точності часто використовують контрольні та експериментальні групи, розподіл піддослідних між якими може відбуватися через рандомізацію, квотний відбір або попарне вирівнювання.

Практичне завдання №1. Моделювання «Включеного спостереження».

Мета: Проаналізувати етичні та методологічні виклики участі дослідника в групі.

Завдання:

1. Уявіть, що вам потрібно дослідити внутрішню атмосферу та мотивацію активістів молодіжної організації певної політичної партії.
2. Складіть план «входження» в групу: яку роль ви оберете (відкрита чи прихована позиція), як будете фіксувати дані, щоб не викликати ефекту «реактивності».
3. Опишіть потенційні загрози об'єктивності.

Практичне завдання №2. «Експеримент у політиці».

Розробіть сценарій експерименту з самостійно обраної політичної проблеми. Коротко опишіть його.

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.
2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
3. Дерев'янка С. М. Методологія політичної науки. Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. 124 с.
4. Митко А. М. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.
5. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.
6. Halperin S., Heath O. Political Research: Methods and Practical Skills. Oxford University Press, 2020. 528 p.
7. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.
8. McNabb David E. Research Methods for Political Science: Quantitative, Qualitative and Mixed Method Approaches. Routledge; 3rd edition, 2020. 476 p.

Контрольні запитання:

1. Чим наукове спостереження відрізняється від буденного?
2. Які переваги дає включене спостереження порівняно з невключеним?
3. Що таке ефект «реактивності» і як він викривляє дані?
4. Які типові помилки (суб'єктивні чинники) можуть виникнути у спостерігача?
5. У чому полягає різниця між незалежною та залежною змінною в експерименті?
6. Які фактори загрожують зовнішній валідності експерименту?
7. Які методи використовуються для вирівнювання характеристик контрольної та експериментальної груп?

Тема 5. Метод вимірювання у політичних дослідженнях (4 год.)

1. Вимірювання як метод дослідження: сутність, види.
2. Номінальні вимірювання. Порядкові вимірювання. Інтервальні вимірювання. Вимірювання відношень.
3. Одномірний розподіл.
4. Кластерний аналіз.
5. Факторний аналіз.

Основні поняття і категорії: статистичні методи, вимірювання, шкала вимірювання, номінальне вимірювання, порядкові вимірювання, інтервальні вимірювання, вимірювання відношень, розподіл, квантиль, мода, медіана, середнє, розмах, дисперсія, стандартне відхилення, асиметрія, ексцес, діаграма розсіювання, коефіцієнт кореляції, кластерний аналіз, кластер, факторний аналіз.

Вимірювання у політичних науках є процедурою приписування чисел властивостям соціальних об'єктів за певними правилами. Воно виступає сполучною ланкою між реальним політичним явищем та його математичним представленням. На відміну від класичного природничого підходу, соціальне вимірювання часто не потребує суворої «одиниці виміру» і базується на відображенні емпіричних відношень у математичні системи. Основним інструментом тут виступає шкала – алгоритм, за яким кожному об'єкту ставиться у відповідність певне шкальне значення. Це дозволяє перетворювати якісні характеристики на кількісні дані, зручні для підсумовування та статистичного порівняння.

Вибір рівня вимірювання визначає допустимі стратегії подальшого аналізу даних. Номінальна шкала лише групує об'єкти у класи за ідентичністю ознак, де числа виконують роль простих міток. Порядкові вимірювання встановлюють ієрархію «більше – менше», але не фіксують точну відстань між категоріями. Інтервальні шкали вже мають сталу одиницю вимірювання, що дозволяє порівнювати різницю між значеннями, хоча точка «нуль» у них є довільною. Найвищим рівнем є вимірювання відношень, яке має абсолютний нуль (повна відсутність ознаки), що дозволяє стверджувати, у скільки разів один показник більший за інший.

Одномірний розподіл дозволяє охарактеризувати сукупність об'єктів за однією обраною змінною, з'ясовуючи чисельність різних груп. Основними інструментами тут є міри середньої тенденції: мода (найчастіше значення), медіана (центр упорядкованого ряду) та середнє арифметичне. Також використовуються квантілі (квартілі, децилі тощо), які поділяють сукупність на частини з відомими пропорціями. Опис доповнюється мірами мінливості, такими як розмах, дисперсія та стандартне відхилення, що показують рівень неоднорідності даних. Важливими показниками форми розподілу є також асиметрія та ексцес.

Кластерний аналіз є методом багатовимірною аналізу, призначеним для поділу сукупності на групи (кластери) за принципом максимальної подібності всередині групи та відмінності між ними. Об'єкти розглядаються як точки у багатовимірному просторі, а їх «близькість» визначається спеціальними метриками, наприклад, відстанню Евкліда. Існують ієрархічні методи, що будують деревоподібні структури (дендрограми), та неієрархічні (наприклад, алгоритм k-середніх), які потребують апріорної гіпотези про кількість груп. Цей метод часто використовується для побудови емпіричних типологій політичної

поведінки чи стереотипів. Для коректної роботи алгоритму часто потрібна попередня стандартизація (нормування) змінних.

Факторний аналіз спрямований на виявлення прихованих (латентних) факторів, які безпосередньо не спостерігаються, але визначають зв'язки між багатьма вихідними ознаками. Основне припущення методу полягає в тому, що кореляція між змінними зумовлена впливом невеликої кількості загальних факторів. У процесі аналізу обчислюються факторні навантаження – коефіцієнти, що показують силу зв'язку між конкретною ознакою та латентним фактором. Після математичного «обертання» факторів (наприклад, методом варімакса) дослідник проводить змістовну інтерпретацію отриманих груп ознак. Якщо групу ознак з високими навантаженнями вдається логічно пояснити через спільну властивість, фактор отримує назву (наприклад, «соціальні страхи» чи «авторитет»).

Література:

1. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
2. Прикладна політологія : навч. посіб. / за ред. В. П. Горбатенка. Київ : ВЦ "Академія", 2008. 472 с.
3. Горбачик А. П., Сальнікова С. А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS : Навч. посіб. Луцьк: РВВ "Вежа" Волин, нац. ун-ту ім. Лесі Українки. 2008. 164 с.
4. Методологія політичних досліджень та прикладний політичний аналіз : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія» [Електронне видання] / уклад. А. В. Козьмініх ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 80 с. Режим доступу: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27314>.
5. The Practice of Social Research. 13th Edition. Edition by Earl R. Babbie. Chapman University, 2013. 609 p.
6. Pollock P. H. III, Edwards B. C. The essentials of political analysis. London (UK) : CQ Press, 2019. 368 p.
7. Halperin S., Heath O. Political Research: Methods and Practical Skills. Oxford University Press, 2020. 528 p.
8. Handbook of Research Methods and Applications in Political Science (Handbooks of Research Methods and Applications series). Edward Elgar Publishing, 2019. 576 p.
9. Howard C. Thinking Like a Political Scientist: A Practical Guide to Research Methods. The University of Chicago Press. 2017. 241 p.
10. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.
11. McNabb David E. Research Methods for Political Science Quantitative, Qualitative and Mixed Method Approaches Routledge; 3rd edition, 2020. 476 p.

12. Mycoff Jason D. Working with Political Science Research Methods: Problems and Exercises. CQ Press, 2019. 160 p.
13. Rich Richard C., Brians C. L., Manheim Jarol B., Willnat I. Empirical Political Analysis: Quantitative and Qualitative Research Method. Routledge; 9th edition, 2018. 384 p.

Контрольні запитання:

1. Як вимірювання у політичних науках допомагає подолати розрив між теоретичним концептом та емпіричними даними?
2. Чому в соціальних дослідженнях класичний природничий підхід до вимірювання часто виявляється неадекватним?
3. Охарактеризуйте чотири основні статистичні шкали: у чому полягає обмеженість номінальної шкали порівняно з інтервальною?
4. Розкрийте поняття «процентиль», «дециль» і «квартиль».
5. У який спосіб визначають моду і медіану на графіках і гістограмах?
6. За допомогою яких методів виявляють кореляційну залежність?
7. Чим відрізняються ієрархічні та неієрархічні методи кластерного аналізу з точки зору підготовки даних та очікуваного результату?

**Тема 6. Використання методу моделювання у політичному дослідженні
(2 год.)**

1. Моделювання у політичному дослідженні.
2. Моделі у політології.
3. Математичне моделювання у політичних дослідженнях.
4. Когнітивний аналіз і статистичні моделі.

Основні поняття і категорії: моделювання у політології, модель (у контексті політичного моделювання), прогнозування, принципи прогнозування, гіпотеза, математичне моделювання, когнітивна карта, моделі «лічильники подій», моделі «в правилах».

Моделювання в політичній науці виступає як метод опосередкованого вивчення об'єктів шляхом створення їхніх спрощених аналогів – моделей. Цей процес дозволяє досліднику сконцентруватися на ключових елементах, зв'язках досліджуваного предмета, абстрагуючись від другорядних факторів. Основна мета моделювання полягає у відтворенні структури та функцій політичної реальності для її пояснення, аналізу та прогнозування. Важливою умовою є наявність подібності між моделлю та оригіналом, що дає змогу переносити отримані знання на реальні політичні об'єкти. Таким чином, моделювання стає універсальною мовою, яка допомагає формалізувати складні соціальні процеси.

Моделі в політичних дослідженнях класифікують за різними критеріями. Залежно від об'єкта дослідження моделі можна поділити на моделі процесів та моделі явищ. Моделі з огляду на час поділяють на динамічні та статичні.

Залежно від того на якому рівні здійснюють моделювання моделі розрізняють на мікро- та макрорівні. Розробляють моделі на основі економетричного та системно-динамічного підходів. Існують й інші різновиди моделей у науці. Створення моделі завжди передбачає спрощення реальності, де модель виступає як ідеалізований конструкт політичного інституту чи процесу. Це дозволяє досліднику експериментувати з моделлю в умовах, коли реальний експеримент у політиці є неможливим або небезпечним.

Математичне моделювання передбачає використання мови чисел та символів для опису політичних явищ, що забезпечує високу точність та доказовість висновків. Воно базується на формалізації якісних ознак та перетворенні їх у кількісні змінні для подальшого аналізу. Такі моделі дозволяють виявляти приховані закономірності, які неможливо помітити при простому спостереженні, наприклад, динаміку електоральних уподобань. Математичний апарат дає змогу будувати складні симуляції політичної стабільності або конфліктності регіонів. У підсумку, математичне моделювання стає фундаментом для прикладного політичного аналізу, підвищуючи рівень об'єктивності отриманих знань.

Когнітивний аналіз у політології спрямований на вивчення систем переконань та логіки прийняття рішень політичними лідерами. Він дозволяє будувати когнітивні карти, що відображають сприйняття суб'єктом політичної ситуації та його реакцію на зовнішні виклики. Статистичні моделі, у свою чергу, використовують методи кореляційного та регресійного аналізу для перевірки гіпотез на великих масивах даних. Поєднання когнітивного підходу та статистичних методів дає можливість аналізувати як суб'єктивні фактори політики, так і об'єктивні масові процеси. Це робить моделювання гнучким інструментом, здатним працювати як з індивідуальними мотивами, так і з масштабними соціальними трендами.

Література:

1. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
2. Дерев'янюк С. М. Методологія політичної науки. Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. 124 с.
3. Методика і техніка політологічних досліджень : курс лекцій [для бакалаврантів спеціальності 052 «Політологія»] / Н. Л. Стешенко, Г. М. Ковальова, Ю. Л. Яковенко. Краматорськ; Тернопіль : ДДМА, 2023. 107 с.
4. Методологія політичних досліджень та прикладний політичний аналіз : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія» [Електронне видання] / уклад. А. В. Козьмініх ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 80 с. Режим доступу: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27314>.

5. Прикладна політологія : навч. посіб. / за ред. В. П. Горбатенка. Київ : ВЦ “Академія”, 2008. 472 с.
6. Ключев К. Г. Математичне моделювання як ефективний метод дослідження політичних процесів. *Політичне життя*. 2016. № 1–2. С. 19–23.
7. The Practice of Social Research. 13th Edition. Edition by Earl R. Babbie. Chapman University, 2013. 609 p.
8. Pollock P. H. III, Edwards B. C. The essentials of political analysis. London (UK) : CQ Press, 2019. 368 p.
9. Halperin S., Heath O. Political Research: Methods and Practical Skills. Oxford University Press, 2020. 528 p.
10. Handbook of Research Methods and Applications in Political Science (Handbooks of Research Methods and Applications series). Edward Elgar Publishing, 2019. 576 p.
11. Howard C. Thinking Like a Political Scientist: A Practical Guide to Research Methods. The University of Chicago Press. 2017. 241 p.
12. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.
13. McNabb David E. Research Methods for Political Science Quantitative, Qualitative and Mixed Method Approaches Routledge; 3rd edition, 2020. 476 p.
14. Mycoff Jason D. Working with Political Science Research Methods: Problems and Exercises. CQ Press, 2019. 160 p.
15. Rich Richard C., Brians C. L., Manheim Jarol B., Willnat I. Empirical Political Analysis: Quantitative and Qualitative Research Method. Routledge; 9th edition, 2018. 384 p.

Контрольні запитання:

1. Сформулюйте суть поняття «модель»?
2. З якою метою використовуються моделі у наукових дослідженнях?
3. Назвіть завдання моделювання політичних процесів.
4. Назвіть та поясніть загальні принципи побудови математичних моделей систем.
5. Які види математичних моделей використовуються в сучасних політологічних дослідженнях?
6. Для розв’язання яких задач можна використовувати когнітивні карти?

Тема 7. «Ігротехніка» та її особливості (2 год.)

1. Поняття та різновиди ігор.
2. Базові сценарії в ігротехніці.
3. Ігри як основа моделювання політичних процесів.

Основні поняття і категорії: гра (як метод), імітаційні ігри, репрезентаційні ігри, алгоритм роботи в інноваційних іграх, антагоністичні ігри, неантагоністичні ігри, ігри з нескінченним числом гравців.

Ігрові методи в політичних дослідженнях стають дедалі актуальнішими як інструменти соціальної інженерії, що дозволяють не лише збирати інформацію, а й прогнозувати конфлікти та виробляти оптимальні управлінські рішення. Виокремлюють два основні типи ігор: імітаційні (ділові), що мають жорстку регламентацію та навчальну функцію, та репрезентаційні (інноваційні), які орієнтовані на пошук нестандартних рішень у ситуаціях високої невизначеності. Для успішного проведення ігрових заходів необхідна ретельна підготовка документації, зокрема сценаріїв та інструкцій для гравців і модераторів. Окрім аналітичної цінності, ігри сприяють згуртуванню управлінських команд та коригуванню мотивації політичних суб'єктів.

Теорія ігор як метод математичного моделювання фокусується на вивченні конфліктів інтересів та пошуку моделей оптимальної поведінки гравців у ситуації невизначеності. Математичні моделі поділяють на антагоністичні, де вигреш одного дорівнює програшу іншого, та неантагоністичні, де інтереси учасників можуть частково збігатися. Класичні моделі, такі як «Дилема ув'язненого», «Півні» та «Сімейна суперечка», дозволяють аналізувати стратегії співпраці або конфронтації через матриці. Наприклад, модель «Півні» ілюструє ситуації критичного протистояння, де взаємна непоступливість веде до максимальних втрат для обох сторін. Використання таких моделей допомагає формалізувати складні політичні процеси, враховуючи ресурси, ідеологію та досвід попередніх взаємодій гравців.

Практичне завдання № 1. «Ігротехніка та особливості її застосування у політичних дослідженнях».²

Дослідницький проект. Розробіть дослідницький проект щодо можливості використання ігротехніки в політичних дослідженнях. Вивчіть наявні ігрові технології та програми, що використовуються у політичних науках, встановіть основні аспекти, які можуть бути досліджені за допомогою ігрових інструментів.

Створення політичної симуляції. Створіть політичну симуляцію, використовуючи ігрові технології. Ви можете розробити власну ігрову концепцію, яка моделює політичні процеси, такі як вибори, лобіювання, управління державою тощо. Визначте механіку гри, властивості учасників, правила та цілі, які потрібно досягнути.

Аналіз ігрових даних. Проаналізуйте дані, зібрані з ігрових симуляцій або ігротехнічних досліджень в політичній сфері. Проведіть аналіз результатів гри, оцініть вплив різних чинників на політичні процеси та зробіть висновки щодо можливості застосування ігротехніки в політичних дослідженнях.

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.

² Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. С. 140-141.

2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
3. Методологія політичних досліджень та прикладний політичний аналіз : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія» [Електронне видання] / уклад. А. В. Козьмініх ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 80 с. Режим доступу: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27314>.
4. Малоіван І. А. Моделювання як метод теорії ігор у дослідженні політики. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. 2014. №7. С. 191–195.
5. Авінаш К. Діксіт, Баррі Дж. Нейлбафф Мистецтво стратегії. Путівник до успіху в житті та бізнесі від експертів теорії гри / перекл. з англ. Томчак Г. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 608 с.
6. Шелінг Т. Стратегія конфлікту / перекл. з англ. Богоніс А. Київ : ЦЕРЕМ, 2025. 328 с.
7. Barakso M., Sabet Daniel M., Schaffner B. Understanding Political Science Research Methods: The Challenge of Inference. Routledge, 2013. 234 p.
8. Halperin S., Heath O. Political Research: Methods and Practical Skills. Oxford University Press, 2020. 528 p.
9. Handbook of Research Methods and Applications in Political Science (Handbooks of Research Methods and Applications series). Edward Elgar Publishing, 2019. 576 p.
10. Howard C. Thinking Like a Political Scientist: A Practical Guide to Research Methods. The University of Chicago Press. 2017. 241 p.
11. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.
12. Lefebvre V. Lectures on the Reflexive Games Theory. Leaf & Oaks Publishers, 2010. 220 p.
13. McNabb David E. Research Methods for Political Science Quantitative, Qualitative and Mixed Method Approaches Routledge; 3rd edition, 2020. 476 p.
14. Mycoff Jason D. Working with Political Science Research Methods: Problems and Exercises. CQ Press, 2019. 160 p.
15. Rich Richard C., Brians C. L., Manheim Jarol B., Willnat I. Empirical Political Analysis: Quantitative and Qualitative Research Method. Routledge; 9th edition, 2018. 384 p.

Контрольні запитання:

1. Які два основні значення має поняття «гра» у сфері методів політичних досліджень?
2. У яких випадках при розв'язанні політичних проблем ігровим методам віддається перевага?

3. Чим відрізняються імітаційні ігри від репрезентаційних за характером включеності особистості та типом навичок, що формуються?
4. Які обов'язкові умови та етапи проведення інноваційних ігор ви можете назвати?
5. Як теорія ігор класифікує конфліктні ситуації за кількістю гравців та характером їхніх інтересів?
6. Охарактеризуйте основні відмінності між моделями «Дилема ув'язненого» та «Півні».
7. Яку політичну ситуацію найбільш точно описує модель «Сімейна суперечка»?

Модуль 2. Основні методи та техніки прикладних політичних досліджень

Тема 8. Техніка та процедура опитування у політичному дослідженні (2 год.)

1. Метод опитування у політології і його пізнавальні можливості.
2. Інтерв'ю як метод політичного опитування.
3. Анкетне опитування як метод збирання первинної політичної інформації.

Основні поняття і категорії: опитування, види опитування, інтерв'ю, анкетне опитування, конструювання анкет.

Метод опитування є одним із найбільш затребуваних способів збирання первинної соціополітичної інформації, що базується на безпосередній або опосередкованій взаємодії між дослідником і респондентом. Його головна пізнавальна можливість полягає у здатності фіксувати суб'єктивні стани свідомості: політичні установки, ціннісні орієнтації, мотиви електоральної поведінки та рівень довіри до інститутів влади. Опитування дозволяє отримати дані, які неможливо витягнути з офіційної статистики чи аналізу документів, зокрема емоційне ставлення громадян до політичних лідерів. Завдяки стандартизації процедур результати опитувань можна масштабувати на великі соціальні групи, що робить їх незамінними для електорального прогнозування. Проте ефективність методу обмежена щирістю респондентів та якістю побудови інструментарію (анкети чи гайду).

Інтерв'ю в політичному дослідженні є методом збирання інформації шляхом усної бесіди, де інтерв'юєр ставить запитання, а респондент дає на них відповіді. Основною перевагою цього підходу є можливість глибокого проникнення в суть політичних проблем через уточнювальні запитання та спостереження за невербальною реакцією співрозмовника. Інтерв'ю можуть бути жорстко структурованими (за заздалегідь підготовленим опитувальником) або вільними (у формі розлогої бесіди), що часто використовується при роботі з політичними експертами чи елітами. Цей метод мінімізує ризик неправильного

розуміння запитань, оскільки дослідник може дати необхідні пояснення на місці. Водночас інтерв'ю потребує високої кваліфікації персоналу та значних часових ресурсів для проведення кожної окремої зустрічі.

Анкетування є найбільш масовим методом політичного дослідження, що передбачає самостійне заповнення респондентом системи запитань, викладених у письмовій або електронній формі. Головною рисою анкетування є високий ступінь анонімності, що сприяє отриманню більш відвертих відповідей на гострі політичні запитання, які можуть бути психологічно складними для усної бесіди. Структура анкети зазвичай містить «паспортичку» (соціально-демографічні дані), контактні та основні запитання, що дозволяє проводити глибокий кореляційний аналіз результатів. Завдяки дистанційним формам (пошта, інтернет) анкетування забезпечує широке охоплення аудиторії за відносно низьких фінансових витрат. Проте цей метод вимагає надзвичайної ретельності при формулюванні запитань, оскільки відсутність інтерв'юера позбавляє можливості виправити помилки сприйняття тексту респондентом.

Практичне завдання № 1. Проектування анкети: «Логіка та структура».

Мета: Навчитися складати композиційно правильну анкету з дотриманням технічних вимог.

Завдання: Розробіть чернетку анкети, наприклад, на тему «Електоральні симпатії молоді щодо місцевих виборів».

1. Вступна частина: напишіть звернення до респондента (мета опитування, анонімність, інструкція).

2. Контактні питання: сформулюйте 2 «фільтри», щоб відсіяти тих, хто не має права голосу в даному місті.

3. Основна частина: складіть по 2 запитання кожного типу: закрите (з переліком відповідей), напівзакрите (з варіантом «інше») та шкальне (оцінка за 5-бальною шкалою).

4. Паспортичка: сформулюйте питання про стать, вік, освіту, рід занять тощо.

Практичне завдання № 2. Порівняльний аналіз формулювань.

Мета: Навчитися уникати маніпулятивних та навідних запитань у політичних опитуваннях.

Завдання: Перед вами три варіанти одного запитання. Проаналізуйте їх і визначте, яке з них є методично правильним, а які – маніпулятивними. Поясніть чому.

• Варіант А: «Чи згодні ви з думкою більшості експертів, що нова реформа є успішною?»

• Варіант Б: «Як ви оцінюєте результати нової реформи: позитивно, скоріше позитивно, скоріше негативно чи негативно?»

• Варіант В: «Ви ж не підтримуєте цю провальну реформу, чи не так?»

Практичне завдання № 3. Визначення способу опитування.

Мета: Навчитися обирати оптимальну техніку збору даних під конкретне завдання.

Завдання: Оберіть найкращий метод (особисте інтерв'ю, телефонне опитування, онлайн-анкетування або поштове опитування) для наступних ситуацій та обґрунтуйте вибір:

- Дослідження думки народних депутатів щодо зміни виборчого законодавства.
- Визначення миттєвої реакції виборців на результати теледебатів у вечірньому ефірі.
- Вивчення політичних поглядів мешканців віддалених сільських районів, де нестабільний інтернет.

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.
2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
3. Митко А. М. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.
4. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій. 2-е видання, доповнене. Київ, 2017. 320 с.
5. Вербець В. В. Методологія та методика соціологічних досліджень: Навчально-методичний посібник. Друге вид. доп. і перероб. Рівне: РДГУ: Інститут соціальних досліджень, 2006. 167 с.
6. Соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Г. Городяненка. Київ : Видавничий центр «Академія», 2008. 544 с.
7. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.

Контрольні запитання:

1. Які специфічні типи політичної інформації можна отримати виключно за допомогою методу опитування?
2. У чому полягає відмінність між об'єктом опитування та джерелом політичної інформації?
3. Які існують основні критерії вибору між анкетуванням та інтерв'юванням при плануванні політичного дослідження?
4. Охарактеризуйте роль «ефекту інтерв'юера» та способи мінімізації його впливу на результати дослідження.
5. Які вимоги висуваються до формулювання запитань у політичній анкеті (нейтральність, однозначність, доступність)?
6. Чим відрізняються відкриті запитання від закритих і в яких випадках їх доцільно використовувати?

7. Які етичні принципи є обов'язковими при проведенні політичних опитувань серед населення?

Тема 9. Експертні опитування у політичній науці (4 год.)

1. Експертне опитування як політологічний метод.
2. Очні методи групових експертних оцінювань:
 - нарада;
 - мозковий штурм;
 - метод синектики.
3. Заочні методи групових експертних опитувань.
 - Метод «Дельфі» та специфіка його застосування у прогностичних розробках.
 - Метод ПАТЕРН у політології.

Основні поняття і категорії: експертне опитування, експерт, групове експертне опитування, нарада, мозковий штурм, синектика, метод прогностичних сценаріїв, метод «Дельфі», письмове опитування, формалізоване опитування, метод незалежних характеристик, метод ПАТЕРН.

Експертне опитування є специфічним методом політологічного дослідження, де респондентами виступають компетентні особи з глибокими знаннями предмета вивчення. Цей метод став особливо актуальним у 70-ті роки ХХ століття, коли математичне моделювання виявилось недостатньо надійним для прогнозування складних соціальних процесів. Основна мета експертизи полягає в отриманні обґрунтованих оцінок, виявленні прихованих аспектів проблем та розробці практичних рекомендацій на основі досвіду фахівців. Від масових опитувань цей метод відрізняється меншою кількістю респондентів, їхньою високою кваліфікацією та унікальністю отриманих знань. Процедура зазвичай охоплює підготовчий, оперативний (збирання даних) та аналітичний етапи.

Ефективність експертного дослідження критично залежить від правильного відбору учасників та вибору відповідної методики. Експертів оцінюють за рівнем компетентності, науковим ступенем, стажем та здатністю до об'єктивного аналізу без схильності до стереотипів. Для формування якісної групи застосовують як документальні підходи, так і суб'єктивні методи, наприклад, самооцінювання або колективне оцінювання колег. Оптимальна чисельність групи варіюється від 5–15 осіб для очних засідань до 80 осіб для заочних процедур. Важливою вимогою є збереження отриманої інформації без спотворень протягом усіх стадій дослідження.

Методи експертних оцінювань поділяють на очні та заочні залежно від способу контакту з фахівцями. До заочних належать анкетування, метод Дельфі (багатотурове опитування з узгодженням думок) та метод незалежних характеристик. Очні методи, такі як «мозковий штурм» або синектика,

спрямовані на стимулювання творчої активності та генерацію інноваційних ідей через безпосередню дискусію. Зокрема, метод синектики передбачає використання аналогій та залучення фахівців із різних галузей для подолання наукових стереотипів. На відміну від традиційних нарад, ці підходи використовують спеціальні психологічні прийоми для розкриття інтелектуального потенціалу групи.

Практичне завдання № 1. Специфіка застосування методу «Дельфі» у прогностичних розробках у політичній сфері.³

1. *Розбір теоретичних основ методу «Дельфі»:* проведіть аналіз наукової літератури та дослідіть основні принципи, етапи та інструменти методу «Дельфі». Зверніть увагу на специфіку його застосування у прогностичних розробках в політиці.

2. *Вибір конкретної політичної проблеми:* оберіть актуальну політичну проблему, яка потребує прогнозування. Наприклад, це може бути прогноз результатів виборів, майбутніх трендів у політичних рухах або розвитку політичних конфліктів.

3. *Створення експертної групи:* утворіть групу експертів, які мають знання і досвід у вибраній політичній проблемі (експертами можуть виступати самі студенти). Запросіть їх долучитися до методу «Дельфі».

4. *Проведення раундів консультацій:* розділіть процес на кілька раундів консультацій з експертами. У першому раунді експерти надають свої прогнози та обґрунтовують їх. Наступні раунди служать для обговорення аргументів експертів щодо прогнозів.

5. *Аналіз результатів:* після кількох раундів консультацій, проаналізуйте прогнози, знайдіть спільні патерни та визначте ключові тренди. Оцініть ступінь згоди або розбіжності між прогнозами експертів.

6. *Підготовка звіту:* підготуйте детальний звіт, що містить опис методології, прогнози експертів та їх обґрунтування, аналіз результатів та висновки. Презентуйте звіт для обговорення та зворотного зв'язку.

Практичне завдання № 2. Метод ПАТЕРН у політології.⁴

1. *Ознайомлення з методом ПАТЕРН:* проведіть дослідження та аналіз наукової літератури, щоб зрозуміти основні принципи, ідеї та застосування методу ПАТЕРН в політології. Дослідіть приклади застосування цього методу в політичних дослідженнях.

2. *Вибір політичної проблеми:* оберіть конкретну політичну проблему або питання, на яке ви бажаєте застосувати метод ПАТЕРН. Наприклад, це може бути аналіз патернів політичної маніпуляції, дослідження патернів поведінки політичних лідерів або виявлення патернів виборчої активності.

3. *Збір даних:* зберіть відповідні дані, які відносяться до обраної політичної проблеми. Це можуть бути історичні дані, результати опитувань,

³ Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. С. 157.

⁴ Там же. С. 157-158.

аналітичні звіти або будь-які інші джерела, які містять інформацію про патерни.

4. *Використання методу ПАТЕРН*: застосуйте метод ПАТЕРН для аналізу зібраних даних. Використовуйте інструменти та техніки методу для виявлення патернів, встановлення залежностей та отримання висновків.

5. *Аналіз та інтерпретація результатів*: проаналізуйте знайдені патерни та їх значення в контексті політичної проблеми. Розгляньте можливі пояснення, інтерпретуйте результати та зробіть висновки.

6. *Підготовка звіту*: підготуйте детальний звіт, що містить опис методології, процесу аналізу, отримані результати та інтерпретацію. Зробіть висновки щодо застосування методу ПАТЕРН щодо обраної політичної проблеми та надайте рекомендації для подальших досліджень.

7. *Презентація результатів*: презентуйте ваш звіт.

Практичне завдання № 3. «Мозковий штурм».

Сценарій: Оберіть актуальну проблему, наприклад – розробка стратегії підвищення явки молоді на виборах.

1. *Формування груп*: розділіть учасників на «генераторів ідей» та «аналітиків-критиків».

2. *Етап генерації (15 хв.)*: «генератори» пропонують будь-які, навіть фантастичні способи залучення молоді. Модератор фіксує абсолютно всі ідеї на дошці. Суворі заборона на критику!

3. *Етап селекції (15 хв.)*: «аналітики» сортують ідеї на: а) реальні для втілення; б) перспективні, але дорогі; в) малоефективні.

4. *Результат*: складіть «Топ-3» найефективніші кроки, які можна реалізувати вже сьогодні.

Практичне завдання № 4. Розрахунок компетентності експерта.

Завдання: Використовуючи наведену в лекції матрицю (або подібну шкалу), оцініть трьох потенційних експертів для теми «Реформа місцевого самоврядування»:

1. *Експерт А*: професор права, має 20 років стажу, але не брав участі в практичних реформах.

2. *Експерт Б*: чинний голова ОТГ, має великий практичний досвід, але не має наукових публікацій.

3. *Експерт В*: політичний оглядач у медіа, добре знає ситуацію в цілому, але не є вузьким спеціалістом.

Розрахуйте коефіцієнт аргументації та загальний індекс компетентності для кожного. Кого б ви залучили до дослідження в першу чергу?

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.
2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.

3. Дерев'янку С. М. *Методологія політичної науки*. Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. 124 с.
4. Митко А. М. *Політична аналітика: навчальний посібник*. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.
5. *Методика і техніка політологічних досліджень : курс лекцій [для бакалаврантів спеціальності 052 «Політологія»]* / Н. Л. Стешенко, Г. М. Ковальова, Ю. Л. Яковенко. Краматорськ; Тернопіль : ДДМА, 2023. 107 с.
6. *Теорія і практика політичного аналізу. [Текст] : навч. посіб.* / О. Л. Валевський [та ін.] ; заг. ред. О. Л. Валевський, В. А. Ребкало. Київ : Міленіум, 2003. 227 с.
7. Горбатенко В. П. *Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика*. Київ : Генеза, 2006. 400 с.
8. Грабовецький Б. Є. *Методи експертних оцінок: теорії методологія, напрямки використання: монографія*. Вінниці ВНТУ, 2010. 171 с.
9. Гнатієнко Г. М., Снитюк В. Є. *Експертні технології прийняття рішень: монографія*. Київ : ТОВ «Маклаут», 2008. 444 с.
10. Паніна Н. В. *Технологія соціологічного дослідження: курс лекцій*. 2-ге видання, доповнене. Київ : Інститут соціології НАН України, 2007. 320 с.
11. Горбатенко В., Петренко І. *Метод «Делфі» та специфіка його застосування у прогнозних розробках. Політичний менеджмент*. 2008. № 6. С. 174–182.
12. Куртов А. І. *Експертні оцінки. Метод «Делфі» як технологія прийняття управлінських рішень* / А. І. Куртов, О. В. Полікашин, А. І. Потіхенський, В. М. Александров. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2017. № 1. С. 118–122.
13. Кривошеїн В. В. *Дельфі як базова форсайт-технологія соціально-політичної ризикології. Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2017. Т. 20. № 7 (147). С. 57–64.
14. Chou C. *Developing the e-Delphi system: A web-based forecasting tool for educational research. British Journal of Educational Technology*. 2002. Vol. 33, № 2. P. 233–236.
15. *Handbook of Research Methods and Applications in Political Science (Handbooks of Research Methods and Applications series)*. Edward Elgar Publishing, 2019. 576 p.
16. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. *Political Science Research Methods*. CQ Press, 2019. 400 p.
17. Markmann Ch., Darkow I.-L., von der Gracht H. A. *Delphi-based risk analysis – Identifying and assessing future challenges for supply chain security in a multi-stakeholder environment. Technological Forecasting & Social Change*. 2013. Vol. 80. P. 1815–1833.
18. McNabb David E. *Research Methods for Political Science: Quantitative, Qualitative and Mixed Method Approaches*. Routledge; 3rd edition, 2020. 476 p.
19. Mycoff Jason D. *Working with Political Science Research Methods: Problems and Exercises*. CQ Press, 2019. 160 p.

20. Rich Richard C., Brians C. L., Manheim Jarol B., Willnat L. Empirical Political Analysis: Quantitative and Qualitative Research Method. Routledge; 9th edition, 2018. 384 p.
21. The Delphi Method. Techniques and Applications. New York: Addison-Wesley Publishing Company, 2002. 616 p.

Контрольні запитання:

1. У чому полягає сутність експертного опитування як специфічної форми політологічного дослідження?
2. Які головні ознаки відрізняють експертне опитування від масових опитувань населення?
3. Охарактеризуйте основні етапи процедури проведення експертного дослідження.
4. За якими критеріями здійснюється відбір фахівців до експертної групи?
5. У чому полягає особливість методу Дельфі та які його основні переваги?
6. Які ключові правила проведення «мозкового штурму» забезпечують його ефективність?
7. Чим метод синектики відрізняється від класичного «мозкового штурму»?

Тема 10. Фокус-групи як метод прикладних політичних досліджень (2 год.)

1. Сутність та організація фокус-груп.
2. Відбір учасників фокус-груп.
3. Вимоги до модератора, складання підсумкового звіту.

Основні поняття і категорії: фокус-група, групова динаміка, гайд, рольова поведінка учасників групи, методи модерування.

Фокус-група є методом якісного дослідження, що базується на проведенні групового сфокусованого інтерв'ю у формі дискусії. Основна мета цього методу полягає в отриманні глибокої суб'єктивної інформації про ставлення учасників до певних політичних подій, лідерів або агітаційних матеріалів. На відміну від кількісних опитувань, фокус-група дозволяє виявити не лише «що» думають люди, а й «чому» вони мають таку думку, завдяки груповій динаміці. Процес обговорення допомагає зняти психологічні бар'єри, стимулюючи респондентів до більш ширих та розгорнутих висловлювань. Важливою перевагою методу є можливість спостерігати за реакціями учасників у режимі реального часу, що часто дає більше інформації, ніж сухі цифри статистики.

Ефективність фокус-групи критично залежить від якісного відбору учасників, який зазвичай здійснюється за принципом гомогенності (однорідності) групи. Оптимальна кількість учасників становить від 8 до 12 осіб, що дозволяє підтримувати активну дискусію, не втрачаючи контролю над аудиторією. Рекрутування зазвичай проводиться за допомогою спеціальних

фільтрувальних анкет, щоб забезпечити участь саме тієї цільової групи, яка цікавить замовника. Важливо уникати залучення «професійних респондентів» або знайомих між собою людей, оскільки це може викривити результати обговорення. Правильний баланс соціально-демографічних характеристик дозволяє створити комфортну атмосферу для відвертого обміну думками.

Ключову роль у проведенні дослідження відіграє модератор, який повинен володіти високим рівнем комунікабельності, об'єктивності та вмінням керувати груповими процесами. Він спрямовує дискусію згідно з гайдом (планом інтерв'ю), стежить за тим, щоб кожен учасник мав змогу висловитися, і вчасно гасить конфлікти. Завершальним етапом роботи є підготовка звіту, який може бути коротким або деталізованим, залежно від потреб замовника. Якісний аналіз результатів фокус-групи передбачає не просто переказ слів респондентів, а глибоку інтерпретацію отриманих даних і виявлення прихованих закономірностей. Належна організація всіх етапів – від рекрутингу до фінального звіту – гарантує високу наукову та практичну цінність дослідження.

Практичне завдання № 1. Розробка гайду (сценарію) фокус-групи.

Мета: Навчитися структурувати групову дискусію та формулювати стимулюючі запитання.

Ситуація: Політична партія планує оновити свій візуальний стиль (логотип, кольори) та основні гасла перед виборчою кампанією. Вам потрібно розробити план (гайд) для проведення фокус-групи з потенційними виборцями.

Алгоритм виконання:

1. Сформулюйте 2-3 вступні запитання для розігріву аудиторії.
2. Розробіть основний блок запитань (5-7 питань), використовуючи методикау «лійки» (від загальних тем до конкретних деталей).
3. Додайте блок тестування візуальних матеріалів (наприклад, реакція на конкретний слоган або плакат).
4. Пропишіть заключні запитання для підбиття підсумків.

Практичне завдання № 2. Моделювання процесу рекрутування.

Мета: Опрацювати критерій гомогенності та навчитися відбирати респондентів.

Завдання: Визначте параметри та складіть коротку фільтрувальну анкету (скринер) для відбору учасників фокус-групи на тему: «Ставлення молоді до електронного голосування».

1. Визначте 3-4 ключові ознаки (вік, освіта, досвід користування державними е-сервісами, політична активність).
2. Складіть 5-6 закритих запитань, які допоможуть відсіяти «нецільових» респондентів та «професійних учасників».
3. Обґрунтуйте, чому саме ці характеристики забезпечать необхідну гомогенність групи.

Практичне завдання № 3. Проведення фокус-групи на тему «Молодіжна участь у політичному процесі».⁵

Опис завдання:

1. Планування дослідження:

- визначте ціль вашого дослідження, наприклад, вивчення чинників, що впливають на участь молоді в політичному житті;
- виберіть аудиторію для фокус-групи, наприклад, студентів-політологів чи інших спеціальностей або молодих активістів з політичних організацій;
- створіть список питань, які допоможуть вам зрозуміти думки та переконання учасників щодо молодіжної участі політиці.

2. Проведення фокус-групи:

- зберіть групу студентів (близько 8-10 осіб) для участі фокус-групи;
- проведіть фокус-групу, використовуючи розроблений вами список питань. Пам'ятайте про важливість створена відкритої та недискримінаційної атмосфери, де кожен учасник може вільно висловити свою думку.

3. Аналіз результатів:

- запишіть та розшифруйте обговорення з фокус-групи;
- проаналізуйте дані, визначте основні теми та ключові висловлювання, які виникли під час обговорення;
- сформулюйте висновки щодо участі молоді в політичному процесі на основі зібраних даних.

4. Підготовка звіту:

- створіть звіт, в якому ви представите ваші висновки та рекомендації щодо підвищення молодіжної участі у політичному житті;
- забезпечте структурованість та зрозумілість вашого звіту використовуючи логічну послідовність та чіткі аргументи.

Практичне завдання № 4. Порівняльний аналіз: фокус-група vs масове опитування.

Мета: Розуміння меж застосування якісних методів.

Завдання: Перед вами стоїть завдання дослідити причини низької підтримки реформи освіти. Напишіть, яку інформацію ви зможете отримати за допомогою анкетного опитування (1000 осіб), а яку лише за допомогою фокус-групи (3 групи по 10 осіб). Складіть порівняльну таблицю очікуваних результатів.

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.

⁵ Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. С. 114.

2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
3. Митко А. М. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.
4. Грабовецький Б. Є. Методи експертних оцінок: теорії методологія, напрямки використання: монографія. Вінниця ВНТУ, 2010. 171 с.
5. Теорія і практика політичного аналізу. [Текст] : навч. посіб. / О. Л. Валевський [та ін.] ; заг. ред. О. Л. Валевський, В. А. Ребкало. Київ : Міленіум, 2003. 227 с.
6. Billson J. M. The power of focus groups: A training manual for social and policy research. Skywood Press, 2007. 134 p.
7. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.
8. Krueger Richard A., Casey M. A. Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research. SAGE Publications, 2014. 280 p.
9. Morgan David L. Basic and Advanced Focus Groups. SAGE Publications, 2018. 216 p.

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення методу фокус-груп та назвіть його основні відмінності від кількісних методів опитування.
2. Які переваги дає групова динаміка під час проведення сфокусованого інтерв'ю?
3. Чому принцип гомогенності (однорідності) є важливим при формуванні складу фокус-групи?
4. Які існують основні методи рекрутування учасників для фокус-групового дослідження?
5. Охарактеризуйте професійні та особистісні якості, якими повинен володіти успішний модератор.
6. Які функції виконує «гайд» (план-сценарій) під час проведення дискусії та як він структурується?
7. Чим відрізняється описовий підхід до написання звіту від аналітичного (дослідницького) підходу?

Тема 11. Аналіз документів у політичній науці (4 год.)

1. Сутність методу аналізу документів, класифікація документальних джерел.
2. Методи аналізу документів.
3. Завдання та організація біографічного методу.
4. Дискурс-аналіз як інтерпретація політичних текстів.

Основні поняття і категорії: документ, метод аналізу документів, неофіційні і офіційні документи, первинні і вторинні документи, особисті документи, дискурс-аналіз.

Аналіз документів є базовим методом збору емпіричної інформації, що передбачає вивчення спеціально створених матеріальних об'єктів для передавання та зберігання даних. Цей метод вважається найбільш економічним, оскільки дозволяє вивчати події минулого та відстежувати динаміку політичних процесів без прямого контакту з об'єктами. Документальні джерела класифікуються за способом фіксації на письмові, іконографічні, фонетичні та цифрові носії. За статусом вони поділяються на офіційні (державні акти, протоколи) та неофіційні (щоденники, приватні листи), а за джерелом інформації – на первинні та вторинні. Важливою частиною аналізу є оцінка автентичності документа та надійності його автора для уникнення викривлень. Правильна класифікація дозволяє досліднику обрати найрелевантніші джерела для розв'язання поставлених завдань.

У політичній науці виокремлюють два основні підходи до вивчення текстів: традиційний (якісний) та контент-аналіз (кількісний). Традиційний аналіз базується на логічній інтерпретації змісту, виявленні прихованих мотивів та оцінці політичного контексту через розуміння автора. Контент-аналіз, навпаки, орієнтований на переведення текстової інформації у кількісні показники за допомогою виокремлення одиниць аналізу (понять, імен, тем). Цей метод забезпечує високу об'єктивність, оскільки дозволяє уникнути суб'єктивного впливу дослідника при роботі з великими масивами даних. Вибір конкретного методу залежить від мети дослідження: традиційний підхід краще підходить для унікальних документів, тоді як контент-аналіз ефективний для виявлення загальних тенденцій у ЗМІ чи виступах. Поєднання обох підходів забезпечує максимальну глибину та достовірність отриманих результатів.

Біографічний метод у політичних дослідженнях спрямований на вивчення життєвого шляху політичного діяча для розуміння мотивів його поведінки, стилю лідерства та особливостей ухвалення рішень. Головним завданням методу є виявлення взаємозв'язку між особистим досвідом індивіда та його публічною діяльністю в контексті конкретної історичної епохи. Організація дослідження починається зі збору різноманітних джерел: автобіографій, щоденників, листування, спогадів сучасників та офіційних архівів. На етапі аналізу дослідник застосовує процедури верифікації фактів, реконструює хронологію подій та інтерпретує суб'єктивні оцінки суб'єкта. Важливим аспектом є врахування соціального середовища, яке сформувало цінності та політичні погляди особистості. Підсумком стає створення цілісного політичного портрета, що дозволяє прогнозувати подальші дії лідера в кризових чи стабільних ситуаціях.

Дискурс-аналіз розглядає політичний текст не просто як сукупність слів, а як комунікативну подію, що відображає владні відносини та соціальні структури. Цей метод вивчає те, як мова формує соціальну реальність, і як

контекст (соціальний, історичний, ситуативний) впливає на зміст сказаного. Політичний дискурс завжди спрямований на переконання, легітимізацію влади або маніпулювання суспільною свідомістю, тому аналіз фокусується на стратегіях використання символів і метафор. Важливим елементом є інтертекстуальність – зв'язок конкретного документа з іншими текстами та загальноприйнятими нормами. Дискурс-аналіз дозволяє досліднику виявити приховані ідеологічні установки та механізми впливу на аудиторію, які неможливо зафіксувати звичайним підрахунком слів. Таким чином, він перетворює текст на інструмент розуміння політичної боротьби та суспільних перетворень.

Практичне завдання № 1. «Аналіз документів: традиційний аналіз».⁶

Виберіть статті на гострополітичні теми з інтернет-видань (УП, Дзеркало тижня, Інтерфакс-Україна, Ми-Україна, РБК, ЛБ, Реаліст тощо) та проведіть традиційний аналіз.

Практичне завдання № 2 «Біографічний метод: аналіз політичної фігури».⁷

Оберіть політичну фігуру, яка вам цікава (може бути політик, державний діяч або інша особа, що впливає на політичний процес).

Зберіть якомога більше інформації про цю особу, використовуючи біографічний метод. Інформацію можна знайти в друкованих джерелах (книги, статті), вебресурсах, аудіо- та відеоматеріалах.

Проведіть аналіз зібраної інформації та побудуйте біографічний портрет обраної політичної фігури. Включіть такі аспекти, як освіта, політичні переконання, кар'єра, досягнення, вплив на політику тощо.

Запишіть свої спостереження та висновки щодо ролі та впливу цієї особи на політичні процеси. Як вона впливає на прийняття політичних рішень? Які були ключові події та перетворення в політичній кар'єрі цієї особи?

Після виконання завдання представте свої результати у форматі короткої презентації або доповіді, де ви поділитесь своїми спостереженнями та висновками щодо обраної політичної фігури.

Практичне завдання № 3. Дискурс-аналіз документів.

Виберіть статті на гострополітичні теми з інтернет-видань (УП, Дзеркало тижня, Інтерфакс-Україна, Ми-Україна, РБК, ЛБ, Реаліст тощо) та проведіть її критичний дискурс-аналіз за методикою Т. ван Дейка.

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.

⁶ Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. С. 174.

⁷ Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. С. 173-174.

2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
3. Дерев'янюк С. М. Методологія політичної науки. Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. 124 с.
4. Митко А. М. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.
5. Вступ до політичної аналітики : навч. посібник / [Телешун С. О., Титаренко О. Р., Рейтерович І. В., Вировий С. І.] ; заг. ред. С. О. Телешуна. Київ : Вид-во НАДУ, 2006. 220 с.
6. Методика і техніка політологічних досліджень : курс лекцій [для бакалаврантів спеціальності 052 «Політологія»] / Н. Л. Стешенко, Г. М. Ковальова, Ю. Л. Яковенко. Краматорськ; Тернопіль : ДДМА, 2023. 107 с.
7. Менжулін В. І. Біографічний підхід в історико-філософському пізнанні. Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія» ; Аграр Медіа груп, 2010. 455 с.
8. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.
9. Halperin S., Heath O. Political Research: Methods and Practical Skills. Oxford University Press, 2020. 528 p.
10. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.

Контрольні запитання:

1. Що в широкому сенсі розуміють під «документом» у політичному дослідженні та які існують способи фіксації інформації?
2. За якими критеріями класифікують документальні джерела (статус, джерело інформації, форма фіксації)?
3. У чому полягає сутність традиційного (класичного) аналізу документів та які його основні недоліки?
4. Чим дискурс-аналіз відрізняється від кількісного контент-аналізу в підході до вивчення тексту?
5. Що таке «інтертекстуальність» і чому вона важлива для розуміння політичного дискурсу?
6. Які переваги та обмеження має метод аналізу документів порівняно з опитуванням чи спостереженням?

Тема 12. Івент-аналіз у дослідженнях політичних процесів і ситуацій (2 год.)

1. Івент-аналіз: сутність, основні поняття.
2. Основні етапи застосування процедури івент-аналізу.

Основні поняття і категорії: івент-аналіз, складові івент-аналізу, етапи івент-аналізу.

Івент-аналіз (від англ. event – подія) є кількісним методом дослідження, що спрямований на вивчення динаміки соціально-політичних ситуацій через аналіз окремих подій. В основі методу лежить ідея, що будь-який політичний процес складається з первинних одиниць – «клітин-подій», таких як вибори, протести, заяви лідерів або міжнародні конфлікти. Об'єктом дослідження виступають не самі події, а повідомлення про них у публічному просторі (ЗМІ, офіційні звіти, промови). Основними поняттями методу є «суб'єкт-актор» (хто діє), «дія-фраза» (що саме відбувається), «об'єкт» (на кого спрямована дія) та «дата» (коли це сталося). Метод дозволяє структурувати складні процеси, моделювати їх перебіг та виявляти універсальні закономірності поведінки політичних акторів.

Процедура івент-аналізу розпочинається з формування банку даних, де збирається вся доступна інформація про події за певний період із надійних джерел. На наступному етапі відбувається формалізація даних, що передбачає розбиття кожного повідомлення за схемою «хто – що – стосовно кого – коли». Важливим кроком є кодування інформації за допомогою спеціальних класифікаторів, де кожній дії присвоюється певний числовий код або індекс (наприклад, рівень конфліктності чи співпраці). Після цього здійснюється підрахунок частоти подій та їх інтенсивності, що дозволяє візуалізувати динаміку процесу у вигляді графіків або матриць. Завершується дослідження інтерпретацією отриманих кількісних показників, на основі яких формулюються аналітичні висновки про стан і тенденції розвитку політичної ситуації. Верифікація результатів зазвичай проводиться шляхом зіставлення даних із різних незалежних джерел.

Практичне завдання № 1. Формалізація політичної події.

Мета: Навчитися виділяти операційні одиниці аналізу з тексту новин.

Завдання: Візьміть стрічку новин одного з інформаційних агентств за останні 2 дні. Виберіть 5 повідомлень про політичні події та заповніть таблицю за зразком:

Дата	Суб'єкт (Актор)	Дія (Фраза)	Об'єкт	Контекст події
01.04.26	Президент України	Підписав указ	Голова ОДА	Кадрові зміни

Практичне завдання № 2. Кодування інтенсивності взаємодії.

Мета: Освоїти методику кількісного оцінювання якісних показників.

Завдання: Використовуючи спрощену шкалу конфліктності/співпраці (від -5 до +5), оцініть наступні події у відносинах між двома умовними державами:

1. Підписання меморандуму про економічну співпрацю.
2. Відкликання посла для консультацій.

3. Офіційний візит міністра оборони.
4. Заява про порушення повітряного простору.
5. Надання гуманітарної допомоги.

Обчисліть середній «індекс стабільності» відносин на основі цих подій.

Практичне завдання № 3. Побудова динамічного ряду подій.

Мета: Візуалізація політичного процесу через івент-аналіз.

Ситуація: Протягом тижня в країні тривають протести через новий законопроект.

День 1: Подача законопроекту (1 подія).

День 2: Обурення в соцмережах (10 повідомлень).

День 3: Мітинг під парламентом (1 подія).

День 4: Сутички з поліцією (5 подій).

День 5: Заява президента про готовність до компромісу (1 подія).

Завдання: Побудуйте графік інтенсивності подій (вісь Х – дні, вісь Y – кількість подій). Визначте «пік» конфлікту та проаналізуйте, яка подія стала переломною.

Практичне завдання № 4. Прогнозування на основі івент-матриці.

Мета: Навчитися бачити тенденції за масивом даних.

Завдання: Аналізуючи банк даних (умовно), ви помітили, що кожній офіційній зустрічі лідерів країн А та Б передують різке зростання критичних публікацій у державних ЗМІ країни А.

Питання: Як ви можете інтерпретувати таку закономірність? Це підготовка до розриву відносин чи «підняття ставок» перед переговорами? Обґрунтуйте свою відповідь, спираючись на логіку івент-аналізу.

Практичне завдання № 5. «Специфіка івент-аналізу політичних ситуацій і процесів».⁸

1. Складіть план проведення івент-аналізу розвитку певної політичної події відповідно до правил.

2. Використовуючи інтернет-джерела та друковані видання, складіть базу даних цієї події.

3. Закодуйте інформацію, спробуйте визначити динаміку розвитку події з урахуванням інтенсивності її учасників.

4. Подайте отримані відомості у вигляді таблиці з закодованими даними та графічні результати (вісь Х – час, вісь Y – кількість подій).

5. Проінтерпретуйте отримані результати.

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.

⁸ Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. С. 193.

2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
3. Методика і техніка політологічних досліджень : курс лекцій [для бакалаврантів спеціальності 052 «Політологія»] / Н. Л. Стешенко, Г. М. Ковальова, Ю. Л. Яковенко. Краматорськ; Тернопіль : ДДМА, 2023. 107 с.
4. Методологія політичних досліджень та прикладний політичний аналіз : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія» [Електронне видання] / уклад. А. В. Козьмініх ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 80 с. Режим доступу: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27314>.
5. Митко А. М. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.
6. Вступ до політичної аналітики : навч. посібник / [Телешун С. О., Титаренко О. Р., Рейтерович І. В., Вировий С. І.] ; заг. ред. С. О. Телешуна. Київ : Вид-во НАДУ, 2006. 220 с.
7. Кривошеїн В. В. Теоретико-методологічні засади застосування івент-аналізу в діяльності патронатної служби органів державного управління. *Аспекти публічного правління*. Том 6. 2018. №3. С. 12–17.
8. Gerner D. Schrodt Ph. A. Analyzing International Event Data: A Handbook of Computer-Based Techniques. Cambridge University Press, 2000. 42 p.
9. Halperin S., Heath O. Political Research: Methods and Practical Skills. Oxford University Press, 2020. 528 p.
10. Handbook of Research Methods and Applications in Political Science (Handbooks of Research Methods and Applications series). Edward Elgar Publishing, 2019. 576 p.
11. Howard C. Thinking Like a Political Scientist: A Practical Guide to Research Methods. The University of Chicago Press. 2017. 241 p.
12. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.
13. McNabb David E. Research Methods for Political Science Quantitative, Qualitative and Mixed Method Approaches Routledge; 3rd edition, 2020. 476 p.
14. Mycoff Jason D. Working with Political Science Research Methods: Problems and Exercises. CQ Press, 2019. 160 p.
15. Rich Richard C., Brians C. L., Manheim Jarol B., Willnat I. Empirical Political Analysis: Quantitative and Qualitative Research Method. Routledge; 9th edition, 2018. 384 p.

Контрольні запитання:

1. У чому полягає принципова різниця між об'єктом та предметом івент-аналізу?

2. Які типи політичних явищ можна класифікувати як «події» (events) у межах цього методу?
3. Охарактеризуйте структуру класичної формули івент-аналізу: «хто – що – стосовно кого – коли».
4. Які критерії висуваються до джерел інформації, що використовуються для формування банку даних?
5. Поясніть сутність та значення етапу кодування політичних подій.
6. Які можливості надає івент-аналіз для прогнозування розвитку міжнародних або внутрішньополітичних конфліктів?
7. У чому полягають основні переваги та обмеження івент-аналізу порівняно з іншими методами дослідження політики?

Тема 13. Контент-аналіз у дослідженнях політичних процесів і ситуацій (2 год.)

1. Метод контент-аналізу в дослідженні політики.
2. Переваги і недоліки контент-аналізу.
3. Комп'ютеризація контент-аналізу.

Основні поняття і категорії: контент-аналіз, процедура контент-аналізу, етапи контент-аналізу, кількісні та якісні одиниці аналізу, кодування тексту.

Контент-аналіз є науковим методом кількісного та якісного вивчення змісту текстових масивів з метою виявлення політичних тенденцій та установок. У політичній науці об'єктами аналізу найчастіше стають передвиборчі програми, виступи лідерів, партійні маніфести та повідомлення ЗМІ. Сутність методу полягає у виокремленні в тексті певних одиниць аналізу (слів, тем, персоналій) та підрахунку частоти їх появи. Це дозволяє досліднику об'єктивно оцінити пріоритети політичних акторів та їхнє ставлення до ключових суспільних проблем. Важливою складовою є розробка категоріальної матриці, яка перетворює неструктурований текст на систему кількісних показників. Таким чином, контент-аналіз допомагає реконструювати політичну реальність, приховану за риторикою публічних виступів.

Однією з головних переваг контент-аналізу є його об'єктивність, оскільки він дозволяє уникнути суб'єктивізму дослідника завдяки чітким правилам кодування. Метод є нереактивним, тобто процес дослідження не впливає на поведінку об'єкта, адже аналізуються вже зафіксовані документи. Також він дає змогу вивчати політичні процеси в динаміці на великих часових проміжках. Однак метод має і недоліки, зокрема високу трудомісткість при ручній обробці великих масивів даних. Крім того, виключно кількісний підхід може ігнорувати контекст, іронію або підтекст повідомлення, що вимагає залучення якісної інтерпретації. Нарешті, ефективність аналізу критично залежить від повноти та репрезентативності відібраних для дослідження джерел.

Сучасний етап розвитку методу характеризується активним використанням спеціалізованого програмного забезпечення, такого як Oasis, FLUENT або Text Data Mining. Комп'ютеризація дозволяє миттєво обробляти гігантські обсяги інформації з інтернету, соціальних мереж та архівів новин. Програми здатні автоматично розпізнавати тональність повідомлень (позитивну, негативну чи нейтральну) та візуалізувати зв'язки між політичними поняттями. Використання комп'ютерних алгоритмів мінімізує помилки кодування, які можуть виникнути через втому або неуважність людини. Водночас роль дослідника залишається ключовою на етапі постановки завдань, розробки словників-ідентифікаторів та фінального смислового аналізу результатів.

Практичне завдання № 1. Розробка категоріальної матриці.

Мета: Навчитися виділяти одиниці аналізу та категорії кодування.

Завдання: Візьміть передвиборчу програму будь-якої політичної партії (або кандидата).

1. Визначте **одиницю аналізу** (наприклад, окреме речення або цілий абзац).
2. Сформуйте **категорії аналізу** – основні тематичні блоки, які ви будете шукати (наприклад: «Економіка», «Соціальний захист», «Зовнішня політика», «Оборона»).
3. Виділіть **одиниці рахунку** (слова-маркери), за якими ви будете ідентифікувати ці категорії (наприклад, для категорії «Економіка» марками будуть: податки, інвестиції, ВВП, бізнес тощо).

Практичне завдання № 2. Порівняльний контент-аналіз політичних промов.

Мета: Навчитися виявляти відмінності в пріоритетах різних політичних акторів.

Завдання: Оберіть два виступи різних політиків на одну й ту саму актуальну тему (наприклад, звернення щодо річниці певної події).

1. Порахуйте частоту вживання ключових слів (наприклад, слово «мир» vs «перемога», «реформи» vs «стабільність»).
2. Заповніть порівняльну таблицю кількісних показників.
3. Зробіть висновок: на чому акцентує увагу кожен із політиків і яка їхня справжня мета (згідно з інтенсивністю вживання слів).

Практичне завдання № 3. Комп'ютеризований пошук закономірностей.

Мета: Візуалізація результатів контент-аналізу.

Ситуація: Використовуючи будь-який безкоштовний сервіс створення «хмар слів» (наприклад, Word Cloud <https://wordcloud.online/uk>), завантажте текст великої політичної статті або звіту.

1. Подивіться, які слова виявилися найбільшими (найчастотнішими).
2. Проаналізуйте, чи збігаються ці «візуальні лідери» з офіційно задекларованою темою документа.
3. Спробуйте видалити «стоп-слова» (сполучники, прийменники) та

подивіться, як зміниться змістовна картина тексту.

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.
2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
3. Методика і техніка політологічних досліджень : курс лекцій [для бакалаврантів спеціальності 052 «Політологія»] / Н. Л. Стешенко, Г. М. Ковальова, Ю. Л. Яковенко. Краматорськ; Тернопіль : ДДМА, 2023. 107 с.
4. Методологія політичних досліджень та прикладний політичний аналіз : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія» [Електронне видання] / уклад. А. В. Козьмініх ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 80 с. Режим доступу: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27314>.
5. Митко А. М. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.
6. Вступ до політичної аналітики : навч. посібник / [Телешун С. О., Титаренко О. Р., Рейтерович І. В., Вировий С. І.] ; заг. ред. С. О. Телешуна. Київ : Вид-во НАДУ, 2006. 220 с.
7. Юськів Б. М. Контент-аналіз. Історія розвитку і світовий досвід: Монографія. Рівне : "Перспектива", 2006. 203 с.
8. Романюк А. А. Потенціал автоматизованого контент-аналізу у дослідженні ідеології рашизму. Український політико-правовий дискурс. 2025. №9. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/181/111> (дата звернення 01.04.2026).
9. Ганжуров Ю. Контент-аналіз у політичних дослідженнях преси. *Політичний менеджмент*. 2004. № 3. С. 30-35.
10. Яновець А. І., Смаль О. В. Контент-аналіз політичного дискурсу: критичний огляд програмного забезпечення Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9 (77). С. 139-142.
11. Halperin S., Heath O. *Political Research: Methods and Practical Skills*. Oxford University Press, 2020. 528 p.
12. *Handbook of Research Methods and Applications in Political Science (Handbooks of Research Methods and Applications series)*. Edward Elgar Publishing, 2019. 576 p.
13. Howard C. *Thinking Like a Political Scientist: A Practical Guide to Research Methods*. The University of Chicago Press. 2017. 241 p.
14. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. *Political Science Research Methods*. CQ Press, 2019. 400 p.

15. McNabb David E. Research Methods for Political Science Quantitative, Qualitative and Mixed Method Approaches Routledge; 3rd edition, 2020. 476 p
16. Mycoff Jason D. Working with Political Science Research Methods: Problems and Exercises. CQ Press, 2019. 160 p.
17. Rich Richard C., Brians C. L., Manheim Jarol B., Willnat I. Empirical Political Analysis: Quantitative and Qualitative Research Method. Routledge; 9th edition, 2018. 384 p.
18. Young B., Lem A. B. A content analysis of political and policy-based learning objectives in social work theory textbooks. London: SAGE Publications Inc., 2023. 215 p.

Контрольні запитання:

1. У чому полягає специфіка контент-аналізу як методу збору та обробки політичної інформації?
2. Які типи політичних документів найкраще піддаються контент-аналітичному дослідженню?
3. Чим відрізняються одиниці аналізу (наприклад, окреме слово) від одиниць рахунку (наприклад, площа газетної шпальти)?
4. Охарактеризуйте основні етапи підготовки та проведення контент-аналізу.
5. Як забезпечується надійність результатів дослідження при залученні кількох кодувальників?
6. У яких випадках комп'ютеризований контент-аналіз є ефективнішим за традиційний ручний аналіз текстів?

Тема 14. Ситуаційний та SWOT аналізи у дослідженні політичних ситуацій та процесів (4 год.)

1. Сутність, етапи, переваги та недоліки ситуаційного аналізу політичних проблем.
2. Підготовка та проведення SWOT-аналізу.

Основні поняття і категорії: ситуаційний аналіз, вертикальний і горизонтальний підходи ситуаційного аналізу, етапи ситуаційного аналізу, метод SWOT.

Ситуаційний аналіз, або метод кейс-стаді, є одним із найбільш затребуваних прикладних методів у політичних дослідженнях, оскільки дозволяє глибоко вивчити конкретні випадки для розробки стратегій і прогнозів. Методологічною основою цього підходу є системний погляд на політичні процеси, що передбачає як загальний аналіз системи, так і дослідження її окремих фрагментів. Зокрема, дослідники використовують вертикальний аналіз для вивчення офіційних інститутів та горизонтальний – для виявлення прихованих угруповань і неформальних зв'язків. Залежно від мети, аналіз може бути проблемним, спрямованим на пошук конкретного

рішення, або діагностичним, що оцінює потенціал союзників та конкурентів. Попри значну інформативність, метод має певні недоліки, як-от суб'єктивність експертних оцінок та складність поширення висновків одиничного випадку на загальні явища.

SWOT-аналіз виступає як самостійний інструмент або як ключовий елемент ситуаційного аналізу, що дозволяє класифікувати внутрішні та зовнішні чинники впливу на актора. Ця методика базується на оцінці сильних і слабких сторін (внутрішнє середовище), а також можливостей і загроз (зовнішнє середовище). Головна перевага методу полягає в комплексному розгляді цих параметрів через спеціальну матрицю, яка допомагає визначити стратегічні вектори розвитку. Наприклад, поле «сильні сторони та можливості» вказує на найбільш перспективні напрями, тоді як перетин «слабких сторін та загроз» виявляє критичні вразливості об'єкта. Процес аналізу передбачає ранжування чинників за ступенем впливу та вірогідністю їх настання за допомогою експертних оцінок. У підсумку, SWOT-аналіз допомагає обрати оптимальну стратегію – від зміцнення позицій до трансформації ризиків у нові шанси.

Практичне завдання № 1. Кейс-стаді.

Мета: Відпрацювати етапи ситуаційного аналізу.

Завдання: Оберіть відому політичну подію (наприклад, місцеві вибори або прийняття резонансного закону). Розробіть короткий сценарій ситуації, визначивши ключові проблеми та системні зв'язки.

1. Проведіть «вертикальний аналіз» (оцініть роль уряду, партій, ЗМІ) та «горизонтальний аналіз» (виявіть неформальні групи впливу).
2. Сформулюйте три можливі сценарії розвитку подій.

Практичне завдання № 2. Побудова стратегічної матриці SWOT.

Мета: Навчитися використовувати матрицю первинного стратегічного аналізу.

Завдання: Уявіть, що ви є консультантом новоствореної опозиційної партії. Заповніть базову таблицю SWOT (сильні/слабкі сторони, можливості/загрози), використовуючи по 3–4 параметри для кожного блоку.

1. Сформулюйте комбіновану матрицю та визначте стратегічний вектор розвитку для поля «Можливості та сильні сторони».
2. Запропонуйте стратегію мінімізації ризиків для поля «Загрози та слабкі сторони».

Практичне завдання № 3. Підготовка та проведення SWOT-аналізу.⁹

Мета: Навчитися використовувати SWOT-аналіз у політичних дослідженнях.

Ситуація: Оберіть конкретну політичну ситуацію або проблему, яка має значення для політичних наук і викликає ваш інтерес. Наприклад, це може бути

⁹ Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. С. 215-216.

виборчий процес, політична криза, реформа політичної системи тощо.

1. Збір інформації: зберіть достовірну інформацію про обрану політичну ситуацію з різних джерел, таких як статті, звіти, аналітичні матеріали, статистика тощо. Детально проаналізуйте цю інформацію, визначаючи сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, пов'язані з політичною ситуацією.

2. Визначення сильних сторін: визначте основні переваги або сильні сторони, які впливають на обрану політичну ситуацію. Це можуть бути сильна підтримка громадськості, стабільна економіка, досвідчені політичні лідери тощо.

3. Визначення слабких сторін: виявіть основні недоліки або слабкі сторони, які потрібно враховувати при аналізі політичної ситуації. Наприклад, це можуть бути внутрішні конфлікти, недостатня ефективність управління, низька довіра громадськості тощо.

4. Визначення можливостей: виявіть можливості або перспективи, які виникають у зв'язку з політичною ситуацією. Наприклад, це можуть бути нові можливості для реформ, залучення зовнішніх ресурсів, зміна геополітичного контексту тощо.

5. Визначення загроз: визначте основні загрози або ризики, пов'язані з обраною політичною ситуацією. Це можуть бути загрози безпеці, соціальне напруження, зовнішні впливи тощо.

6. Аналіз результатів: оцініть і проаналізуйте отримані результати SWOT-аналізу. Виокреміть найбільш вагомні аспекти, які впливають на політичну ситуацію, та з'ясуйте, як вони можуть вплинути на подальший розвиток ситуації.

7. Розробка рекомендацій: на основі проведеного SWOT-аналізу розробіть конкретні рекомендації для політичних діячів або зацікавлених сторін щодо подальших дій щодо політичної ситуації. Підкресліть потенційні можливості та запропонуйте заходи для управління слабкими сторонами та загрозами.

8. Презентація результатів: підготуйте презентацію, в якій розкажете про проведений SWOT-аналіз, використані джерела інформації, виявлені сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози, а також рекомендації. Проведіть презентацію та обговоріть результати, висловіть думки щодо можливих напрямків подальшого дослідження.

Література:

1. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.
2. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
3. Методологія політичних досліджень та прикладний політичний аналіз : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія»

[Електронне видання] / уклад. А. В. Козьмініх ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 80 с. Режим доступу: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27314>.

4. Митко А. М. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.
5. Картунов О. В. Метод та матриця SWOT-аналізу: пошуки шляхів удосконалення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2017. № 21. С. 3–12.
6. Кобець Ю. Використання матриці SWOT в аналізі політичних систем. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2020. № 1 (59). С. 37–41. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/1270/1765>.
7. Тимченко М. М. Особливості використання методики SWOT-аналізу у політичному менеджменті. *Регіональні студії*. 2019. № 16. С. 93–96.
8. Halperin S., Heath O. *Political Research: Methods and Practical Skills*. Oxford University Press, 2020. 528 p.
9. *Handbook of Research Methods and Applications in Political Science (Handbooks of Research Methods and Applications series)*. Edward Elgar Publishing, 2019. 576 p.
10. Howard C. *Thinking Like a Political Scientist: A Practical Guide to Research Methods*. The University of Chicago Press. 2017. 241 p.
11. McNabb David E. *Research Methods for Political Science: Quantitative, Qualitative and Mixed Method Approaches*. Routledge; 3rd edition, 2020. 476 p.
12. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. *Political Science Research Methods*. CQ Press, 2019. 400 p.
13. McNabb David E. *Research Methods for Political Science Quantitative, Qualitative and Mixed Method Approaches* Routledge; 3rd edition, 2020. 476 p.
14. Mycoff Jason D. *Working with Political Science Research Methods: Problems and Exercises*. CQ Press, 2019. 160 p.
15. Rich Richard C., Brians C. L., Manheim Jarol B., Willnat I. *Empirical Political Analysis: Quantitative and Qualitative Research Method*. Routledge; 9th edition, 2018. 384 p.

Контрольні запитання:

1. У чому полягає сутність ситуаційного аналізу (кейс-стаді) як методу політичного дослідження?
2. Чим відрізняється вертикальний (інституціональний) підхід до аналізу політичної ситуації від горизонтального?
3. Які основні етапи підготовки та проведення ситуаційного аналізу виокремлюють дослідники?
4. Які головні переваги та недоліки методу кейс-стаді у вивченні політичних процесів?

5. Як розшифровується абревіатура SWOT і які параметри відносять до внутрішнього, а які – до зовнішнього середовища політичного актора?
6. Охарактеризуйте чотири поля матриці SWOT-аналізу: які стратегічні можливості вони відкривають для дослідника?
7. Які типи стратегій можуть бути сформульовані на основі результатів SWOT-аналізу?

Тема 15. Підсумкові документи результатів політичного дослідження (6 год.)

Заняття 1. (2 год.)

1. Звіт, його структура і зміст. Загальні вимоги до звіту.
2. Підсумкові документи: аналітична записка, інформація, аналітична довідка.
3. Наукові публікації. Публікації у мас-медіа.

Основні поняття і категорії: звіт, аналітична записка, інформація, аналітична довідка, наукова публікація, публікація у мас-медіа.

Науковий звіт є базовим підсумковим документом, який детально відображує весь хід, методологію та результати проведеного політологічного дослідження. Його структура традиційно містить вступну частину з обґрунтуванням актуальності, методологічний розділ, де описуються об'єкт, предмет, гіпотези та вибірка, а також аналітичний блок із детальним інтерпретуванням отриманих даних. Головними вимогами до звіту є логічна послідовність викладу, точність формулювань, емпірична обґрунтованість висновків та суворе дотримання стандартів наукового оформлення. Обов'язковим елементом структури є додатки, куди виносяться інструментарій дослідження (анкети, гайди інтерв'ю) та статистичні дані. Зміст звіту має не просто фіксувати політичні факти, а розкривати причинно-наслідкові зв'язки між досліджуваними змінними.

На відміну від розлогого академічного звіту, прикладні підсумкові документи орієнтовані на конкретні потреби осіб, що приймають рішення, і відрізняються лаконічністю та прагматизмом. Аналітична записка містить не лише стислий виклад суті виявленої політичної проблеми, а й обов'язковий блок із прогнозом розвитку подій та варіантами управлінських рішень (стратегічних рекомендацій). Аналітична довідка має переважно інформативно-пояснювальний характер, фокусуючись на детальному описі передісторії питання, структури або поточного стану конкретного політичного інституту чи конфлікту. Інформація (або експрес-інформація) є найкоротшим документом, який оперативно фіксує оперативні дані зрізу суспільної думки чи результати моніторингу електоральних преференцій без глибокого теоретичного аналізу. Складання цих документів вимагає від аналітика вміння перекладати складну мову математичних моделей на мову практичних політичних дій.

Оприлюднення результатів політологічного дослідження у науковій спільноті та публічному просторі підпорядковане різним логікам і комунікативним стратегіям. Наукові публікації (монографії, статті у рецензованих журналах, тези доповідей) вимагають суворої академічної мови, опису дослідження, концептуалізації понять та верифікації гіпотез. Вони спрямовані на приріст наукового знання, експертне обговорення методології та фіксацію авторського пріоритету. Натомість публікації у мас-медіа (аналітичні колонки, експертні коментарі, прес-релізи) адаптуються під запити широкої аудиторії, тому оперують яскравими метафорами, спрощеними візуалізаціями даних та акцентують увагу на безпосередніх соціально-політичних наслідках. Головне завдання медійної публікації – привернути увагу до проблеми, вплинути на суспільний дискурс або сформулювати певне ставлення до політичних акторів.

Заняття 2. (4 год.)

1. Унаочнення кількісної інформації у політології.
2. Графічні способи подання політологічної інформації.
3. Картограми і картодіаграми як методи унаочнення інформації у політології.

Основні поняття і категорії: таблиця, графік, діаграма, картограма, картодіаграма.

Унаочнення є важливим етапом емпіричного політичного дослідження, який дозволяє структурувати, узагальнити та подати великі масиви кількісних даних у доступній для сприйняття формі. Первинним і найбільш поширеним способом упорядкування результатів вимірювання є табличний метод, зокрема матриці даних та статистичні таблиці. Таблиці виконують роль сполучної ланки між статистичними показниками та їх графічною інтерпретацією, забезпечуючи точність і системність фіксації ознак. Головна вимога до унаочнення у політології – це збереження балансу між високою інформативністю та простотою сприйняття для різних аудиторій. Рациональне використання засобів візуалізації допомагає досліднику не просто продемонструвати цифри, а наочно підтвердити чи спростувати висунуті наукові гіпотези.

Графічні методи унаочнення є логічним продовженням табличного аналізу і дозволяють візуально відобразити динаміку, структуру або взаємозв'язок політичних явищ. Залежно від типу шкали вимірювання та дослідницьких завдань у політології використовують різноманітні типи діаграм: лінійні, стовпчасті, секторні (кругові) та стрічкові. Лінійні графіки є незамінними для демонстрації часових трендів, наприклад, коливання рейтингів політичних партій чи динаміки протестної активності протягом року. Секторні діаграми найкраще підходять для відображення внутрішньої структури об'єкта, зокрема відсоткового розподілу голосів виборців або складу парламентських коаліцій. Стовпчасті та стрічкові діаграми є ефективними для порівняння незалежних

між собою показників або результатів вимірювання в кількох різних групах (наприклад, рівня довіри до влади серед різних вікових категорій).

Картографічні методи візуалізації поєднують у собі географічне уособлення простору та статистичні дані, що є критично важливим для електоральної географії та регіональної політології. Картограма передбачає штрихування або фарбування територіальних одиниць (областей, районів) різною інтенсивністю кольору відповідно до величини досліджуваного показника, наприклад, рівня явки виборців. Картодіаграма, на відміну від картограми, не просто фарбує територію, а розміщує на географічній карті традиційні діаграми (стовпчикові чи кругові) у межах конкретних регіонів. Це дає змогу одночасно відобразити на карті не лише загальний обсяг чи рівень ознаки в регіоні, а й її внутрішню структуру чи динаміку змін. Використання картограм і картодіаграм дозволяє наочно зафіксувати явища політичного регіоналізму, географічного розколу електоральних уподобань та специфіку політичної культури різних територій.

Практичне завдання № 1. Побудова діаграм у редакторі Excel.

Мета: Навчитися візуалізувати інформацію у вигляді графіків та діаграм.

Завдання: За наданою викладачем інформацією текстовою, табличною побудувати лінійні, стовпчасті та кругові діаграми.

Практичне завдання № 2. Робота з даними.

Мета: За рахунок візуального оформлення та структуризації даних у таблицях виробити навички, які сприяють кращому розумінню інформації, представленої у табличній формі.

Завдання: Структуризувати надану викладачем у файлі статистичну інформацію. Покрокова інструкція наявна у файлі. На основі проведеної роботи сформулювати лаконічні висновки.

Література:

1. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
2. Методика і техніка політологічних досліджень : курс лекцій [для бакалаврантів спеціальності 052 «Політологія»] / Н. Л. Стешенко, Г. М. Ковальова, Ю. Л. Яковенко. Краматорськ; Тернопіль : ДДМА, 2023. 107 с.
3. Митко А. М. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.
4. Вступ до політичної аналітики : навч. посібник / [Телешун С. О., Титаренко О. Р., Рейтерович І. В., Вировий С. І.] ; заг. ред. С. О. Телешуна. Київ : Вид-во НАДУ, 2006. 220 с.
5. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність: навч. посіб. Київ : Університет «Україна», 2014. 417 с.

6. Захарова В. І., Філіпова Л. Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 336 с. URL: http://filelibsnu.at.ua/navchalno-metod/documentoznav/zaharova_v_i_filipova_l_ya_osnovi_informaciinoanalitichnoi_d.pdf.
7. Кілієвич О. І., Рябцев Г. Л., Тертичка В. В. Практикум з підготовки аналітичних документів: навч. посіб. Київ : К. І. С., 2016. 95 с.
8. Прикладна політологія : навч. посіб. / за ред. В. П. Горбатенка. Київ : ВЦ “Академія”, 2008. 472 с.

Контрольні запитання:

1. Чим відрізняється цільова аудиторія та практичне призначення розлогого наукового звіту від прикладної аналітичної записки?
2. Які обов’язкові елементи мають входити до методологічного розділу звіту про політологічне дослідження?
3. У чому полягає специфіка структури аналітичної записки для органів державної влади та яку роль у ній відіграє розробка альтернативних сценаріїв?
4. За яких умов аналітична довідка є ефективнішим інструментом інформування політичного лідера, ніж експрес-інформація?
5. Які критерії науковості (об’єктивність, верифікованість, системність) є визначальними при підготовці статті до фахового політологічного видання?
6. Як трансформується мова і спосіб представлення статистичних даних при переході від академічного звіту до публікації у мас-медіа?
7. У чому полягають переваги та обмеження табличного способу представлення емпіричних даних порівняно з графічним?
8. Які типи діаграм (лінійні, стовпчасті, секторні) є релевантними для відображення даних, отриманих за допомогою номінальних та порядкових шкал?
9. За якими правилами та критеріями обирається лінійний графік для моделювання динаміки довгострокових політичних процесів?
10. У чому полягає сутнісна методологічна відмінність між картограмою та картодіаграмою як інструментами просторового аналізу?

ОРИЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Політична наука. Предмет політичної науки.
2. Методологія дослідження у політичній науці.
3. Методологічні підходи і класифікація методів.
4. Методи дослідження політичних об'єктів і процесів: теоретичні та емпіричні.
5. Метод компаративного (порівняльного) аналізу у політологічному дослідженні.
6. Використання методів системного і структурно-функціонального аналізу у політологічних дослідженнях.
7. Епістемологічні основи політологічних досліджень.
8. Логічні основи політологічних досліджень.
9. Об'єкт і предмет політичного дослідження.
10. Теоретичний і емпіричний рівні політичного знання. Їх специфіка і взаємозв'язок.
11. Рівні дослідження політики.
12. Види політичних досліджень.
13. Фундаментальне і прикладне політичне дослідження.
14. Етапи прикладного політичного дослідження.
15. Програма прикладного політичного дослідження.
16. Сутність та види спостереження.
17. Особливості політологічного спостереження, його переваги та недоліки.
18. Поняття, види та валідність експерименту.
19. Вимірювання як метод дослідження: сутність, види.
20. Номінальні вимірювання. Порядкові вимірювання. Інтервальні вимірювання. Вимірювання відношень.
21. Одномірний розподіл.
22. Кластерний аналіз.
23. Факторний аналіз.
24. Моделювання у політичному дослідженні.
25. Моделі у політології.
26. Математичне моделювання у політичних дослідженнях.
27. Когнітивний аналіз і статистичні моделі.
28. Поняття та різновиди ігор.
29. Базові сценарії в ігротехніці.
30. Ігри як основа моделювання політичних процесів.
31. Метод опитування у політології і його пізнавальні можливості.
32. Інтерв'ю як метод політичного опитування.
33. Анкетне опитування як метод збирання первинної політичної інформації.
34. Процедура складання анкети і вимоги до формулювання питань.
35. Експертне опитування як політологічний метод.
36. Нарада, як метод групових експертних оцінювань.
37. Мозковий штурм, як метод групових експертних оцінювань.

38. Метод синектики, як метод групових експертних оцінювань.
39. Метод «Дельфі» та специфіка його застосування у прогнозних розробках.
40. Метод ПАТЕРН у політології.
41. Сутність та організація фокус-груп.
42. Відбір учасників фокус-груп.
43. Модератор у методі фокус-груп: вимоги до нього.
44. Сутність методу аналізу документів, класифікація документальних джерел.
45. Методи аналізу документів.
46. Завдання та організація біографічного методу.
47. Дискурс-аналіз як інтерпретація політичних текстів.
48. Івент-аналіз: сутність, основні поняття.
49. Основні етапи застосування процедури івент-аналізу.
50. Метод контент-аналізу в дослідженні політики.
51. Переваги і недоліки контент-аналізу.
52. Комп'ютеризація контент-аналізу.
53. Сутність, етапи, переваги та недоліки ситуаційного аналізу політичних проблем.
54. Підготовка та проведення SWOT-аналізу.
55. Звіт, його структура і зміст. Загальні вимоги до звіту.
56. Підсумкові документи: аналітична записка, інформація, аналітична довідка.
57. Наукові публікації. Публікації у мас-медіа.
58. Унаочнення кількісної інформації у політології.
59. Графічні способи подання політологічної інформації.
60. Картограми і картодіаграми як методи унаочнення інформації у політології.

ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за всіма видами навчальних робіт проводиться за поточним, модульним та підсумковим контролюми.

Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Оцінка за університетською шкалою		Оцінка в балах	Оцінка за шкалою ECTS	
Екзамен	Залік		Оцінка	Пояснення
<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>	90-100	A	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
<i>Добре</i>		82-89	B	вище середнього рівня з кількома помилками
		74-81	C	в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
		64-73	D	непогано, але зі значною кількістю недоліків
<i>Задовільно</i>		60-63	E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
<i>Незадовільно</i>	<i>Незараховано</i>	35-59	FX	з можливістю повторного складання
		1-34	F	з обов'язковим повторним курсом

Підсумкова оцінка з вивчених модулів за навчальний рік (ПОМ)

розраховується:

№ модулю	$M_{\%n}$ (відсоткове значення модулю освітньої компоненти)
Модуль 1	$M_{\%1} = 40 \%$
Модуль 2	$M_{\%2} = 60 \%$
Сума	100

Оскільки формою підсумкового контролю освітньої компоненти є екзамен, то здобувачі вищої освіти в яких підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) за семестр становить 60 і більше балів, мають право не складати екзамен. У такому разі підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) = Екзаменаційній оцінці (ЕО) = Підсумковій оцінці (ПО).

$$ПОМ = ЕО = ПО$$

У випадку складання екзамену підсумкова оцінка (ПО) визначається як середнє арифметичне балів підсумкової оцінки з вивчених модулів (ПОМ) та екзаменаційної оцінки (ЕО).

$$ПО = (ПОМ + ЕО) / 2$$

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ

Основна:

1. Громадська Н. Методологія політичного аналізу: методичні рекомендації. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. 56 с.
2. Дерев'янка С. М. Методологія політичної науки. Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. 124 с.
3. Методика і техніка політологічних досліджень : курс лекцій [для бакалаврантів спеціальності 052 «Політологія»] / Н. Л. Стешенко, Г. М. Ковальова, Ю. Л. Яковенко. Краматорськ; Тернопіль : ДДМА, 2023. 107 с.
4. Методологія політичних досліджень та прикладний політичний аналіз : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія» [Електронне видання] / уклад. А. В. Козьмініх ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 80 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27314>.
5. Митко А. М. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.
6. Неліпа Д. В. Системний аналіз в політології. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 304 с.
7. Петренко І. Методи політичних досліджень. Навч. посібник. Київ : Норма права, 2023. 220 с.
8. Політична наука. Методи досліджень : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Габрієляна ; [кол. авт.: О. А. Габрієлян та ін.]. Київ : Академія, 2012. 320 с.
9. Сучасні методи та інструменти політичної науки [Текст] : колект. монографія : (за результатами серії теорет. і практ. воркшопів у рамках проекту "Удосконалення методів та інструментів політології в Україні: вплив університетів країн Вишеградської четвірки" від 13-15 верес. 2019 р.) / за наук. ред. Віталія Литвина ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Каф. політології. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 293 с.
10. Halperin S., Heath O. Political research: methods and practical skills. Oxford: Oxford University Press, 2020. 506 p.
11. Johnson Janet B., Reynolds H. T., Mycoff Jason D. Political Science Research Methods. CQ Press, 2019. 400 p.

Додаткова:

1. Авінаш К. Діксіт, Баррі Дж. Нейлбафф Мистецтво стратегії. Путівник до успіху в житті та бізнесі від експертів теорії гри / перекл. з англ. Томчак Г. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 608 с.
2. Бабкіна О. В. Методологія пізнання політико-правової дійсності // Правова політологія. Академічний курс: підручник / авт. кол.; за ред. І. О. Кресіної. Київ : Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2021. С. 94–116.

3. Бірта Г. О. Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ : "Центр учбової літератури", 2014. 142 с.
4. Божанов В. А. Методологія сучасної політичної науки. Київ, 2016. 85 с.
5. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність: навч. посіб. Київ : Університет «Україна», 2014. 417 с.
6. Ващенко К. О. Передумови становлення політичної аналітики і прогнозування // *Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: Наук. вісник: зб. наук. праць*. 2018. Вип.43 (1). С. 470–476.
7. Вербець В. В. Методологія та методика соціологічних досліджень: Навчально-методичний посібник. Друге вид. доп. і перероб. Рівне: РДГУ: Інститут соціальних досліджень, 2006. 167 с.
8. Вступ до політичної аналітики : навч. посібник / [Телешун С. О., Титаренко О. Р., Рейтерович І. В., Вировий С. І.] ; заг. ред. С. О. Телешуна. Київ : Вид-во НАДУ, 2006. 220 с.
9. Ганжуров Ю. Контент-аналіз у політичних дослідженнях преси. *Політичний менеджмент*. 2004. № 3. С. 30–35.
10. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. Київ : Генеза, 2006. 400 с.
11. Горбатенко В. П. Принципи, методи і основні етапи політичного прогнозування // *Людина і політика*. 2019. № 5. С. 15–25.
12. Горбатенко В., Петренко І. Метод «Делфі» та специфіка його застосування у прогнозних розробках. *Політичний менеджмент*. 2008. № 6. С. 174–182.
13. Горбачик А. П., Сальнікова С. А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS : Навч. посіб. Луцьк: РВВ "Вежа" Волин, нац. ун-ту ім. Лесі Українки. 2008. 164 с.
14. Грабовецький Б. Є. Методи експертних оцінок: теорії методологія, напрямки використання: монографія. Вінниця ВНТУ, 2010. 171 с.
15. Гнатієнко Г. М., Снитюк В. Є. Експертні технології прийняття рішень: монографія. Київ : ТОВ «Маклаут», 2008. 444 с.
16. Заглада В. М. Збільшення політичної участі громадян внаслідок розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право*. 2025. № 67. С. 74–80.
17. Захарова В. І., Філіпова Л. Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 336 с.
18. Картунов О. В. Метод та матриця SWOT-аналізу: пошуки шляхів удосконалення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2017. № 21. С. 3–12.
19. Кілієвич О. І., Рябцев Г. Л., Тертичка В. В. Практикум з підготовки аналітичних документів: навч. посіб. Київ : К. І. С., 2016. 95 с.
20. Ключев К. Г. Математичне моделювання як ефективний метод дослідження політичних процесів. *Політичне життя*. 2016. № 1–2. С. 19–23.

21. Кобець Ю. Використання матриці SWOT в аналізі політичних систем. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2020. № 1 (59). С. 37–41. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/1270/1765>.
22. Ковтун Н. М., Заглада В. М., Шкіль Л. Л. Методологія порівняльного аналізу у трактаті «Політика» Аристотеля. *Політикус. Науковий журнал*. 2023. Вип. 4. С. 15–20.
23. Колесников О. В. Основи наукових досліджень. Навч. посіб. 2-ге вид. випр. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 144 с. URL: http://www.immsp.kiev.ua/postgraduate/Biblioteka_trudy/OsnjvyMetDoslilKolesnykov2011.pdf.
24. Кривошеїн В. В. Дельфі як базова форсайт-технологія соціально-політичної ризикології. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2017. Т. 20. № 7 (147). С. 57–64.
25. Куртов А. І. Експертні оцінки. Метод «Делфі» як технологія прийняття управлінських рішень / А. І. Куртов, О. В. Полікашин, А. І. Потіхенський, В. М. Александров. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2017. № 1. С. 118–122.
26. Малоіван І. А. Моделювання як метод теорії ігор у дослідженні політики. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2014. №7. С. 191–195.
27. Менжулін В. І. Біографічний підхід в історико-філософському пізнанні. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Аграр Медіа груп, 2010. 455 с.
28. Методологія наукових досліджень: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків: Право, 2019. 368 с.
29. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
30. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій / 2-е видання, доповнене. Київ: Інститут соціології НАН України, 2007. 320 с.
31. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування: Підручник. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2017, 342 с.
32. Петренко І. І. Аналіз публічної політики: навч. посібник. Київ: Норма права, 2023. 332 с.
33. Політична аналітика в системі публічного управління: навч. посібник / [Телешун С. О., Сьомін С. В., Титаренко О. Р. та ін.] ; заг. ред. С. О. Телешуна. Київ: НАДУ, 2008. 284 с.
34. Польовий М. А. Політичні процеси: теорія та практика моделювання: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 288 с.
35. Прикладна політологія: навч. посібник / [за ред. В. П. Горбатенка]. Київ: ВЦ Академія, 2008. 472 с.
36. Романюк А. А. Потенціал автоматизованого контент-аналізу у дослідженні ідеології рашизму. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 9.

URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/181/111> (дата звернення 01.04.2026).

37. Соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Г. Городяненка. Київ : Видавничий центр «Академія», 2008. 544 с.
38. Сурмін Ю. Методологія аналізу ситуації. Київ, 2018. 232 с.
39. Тулайдан В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Ужгород, 2017. 105 с.
40. Телешун С. О., Баронін А. С. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. Київ, 2019. 257 с.
41. Теорія і практика політичного аналізу. [Текст] : навч. посіб. / О. Л. Валевський [та ін.] ; заг. ред. О. Л. Валевський, В. А. Ребкало. Київ : Міленіум, 2003. 227 с.
42. Тимченко М. М. Особливості використання методики swot-аналізу у політичному менеджменті. *Регіональні студії*. № 16. 2019. С. 93–96. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/16/17.pdf>.
43. Цудін А. А. Застосування методів кількісного аналізу у соціально-політичних дослідженнях і прогнозуванні. Київ, 2019. 472 с.
44. Шелінг Т. Стратегія конфлікту / перекл. з англ. Богоніс А. Київ : ЦЕРЕМ, 2025. 328 с.
45. Юськів Б. М. Контент-аналіз. Історія розвитку і світовий досвід: Монографія. Рівне : "Перспектива", 2006. 203 с.
46. Яновець А. І., Смаль О. В. Контент-аналіз політичного дискурсу: критичний огляд програмного забезпечення Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9 (77). С. 139-142.
47. Barakso M., Sabet Daniel M., Schaffner B. Understanding Political Science Research Methods: The Challenge of Inference. Routledge, 2013. 234 p.
48. Billson J. M. The power of focus groups: A training manual for social and policy research. Skywood Press, 2007. 134 p.
49. Chou C. Developing the e-Delphi system: A web-based forecasting tool for educational research. *British Journal of Educational Technology*. 2002. Vol. 33, № 2. P. 233–236.
50. Gerner D. Schrod Ph. A. Analyzing International Event Data: A Handbook of Computer-Based Techniques. Cambridge University Press, 2000. 42 p.
51. Handbook of Research Methods and Applications in Political Science (Handbooks of Research Methods and Applications series). Edward Elgar Publishing, 2019. 576 p.
52. Howard C. Thinking Like a Political Scientist: A Practical Guide to Research Methods. The University of Chicago Press. 2017. 241 p.
53. Krueger Richard A., Casey M. A. Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research. SAGE Publications, 2014. 280 p.
54. Lefebvre V. Lectures on the Reflexive Games Theory. Leaf & Oaks Publishers, 2010. 220 p.

55. Markmann Ch., Darkow I.-L., von der Gracht H. A. Delphi-based risk analysis – Identifying and assessing future challenges for supply chain security in a multi-stakeholder environment. *Technological Forecasting & Social Change*. 2013. Vol. 80. P. 1815–1833.
56. McNabb David E. *Research Methods for Political Science: Quantitative, Qualitative and Mixed Method Approaches*. Routledge; 3rd edition, 2020. 476 p.
57. Morgan David L. *Basic and Advanced Focus Groups*. SAGE Publications, 2018. 216 p.
58. Mycoff Jason D. *Working with Political Science Research Methods: Problems and Exercises*. CQ Press, 2019. 160 p.
59. Pollock P. H. III, Edwards B. C. *The essentials of political analysis*. London (UK) : CQ Press, 2019. 368 p.
60. Rich Richard C., Brians C. L., Manheim Jarol B., Willnat I. *Empirical Political Analysis: Quantitative and Qualitative Research Method*. Routledge; 9th edition, 2018. 384 p.
61. *The Delphi Method. Techniques and Applications*. New York: Addison-Wesley Publishing Company, 2002. 616 p.
62. *The Practice of Social Research*. 13th Edition. Edition by Earl R. Babbie. Chapman University, 2013. 609 p.
63. Young B., Lem A. B. A content analysis of political and policy-based learning objectives in social work theory textbooks. London: SAGE Publications Inc., 2023. 215 p.

ДЛЯ ПОДАТОК

ЗМІСТ

ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ.....	3
МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	3
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ	5
СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ.....	10
ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ КУРСУ ТА ЗАВДАННЯ ДО НИХ.....	12
ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ	56
ОЦІНЮВАННЯ.....	58
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ.....	60

Навчальне видання

"МЕТОДИ І ТЕХНІКИ ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ"
Методичні рекомендації до практичних занять
для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності С2 Політологія

Укладач: Заглада Віктор

